

Univerzita Pardubice

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2015

Martin Prokleška

Univerzita Pardubice

Filozofická fakulta

Obraz mistra Jana Husa a husitství v období meziválečného
Československa

Martin Prokleška

Bakalářská práce

2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martin Prokleška**
Osobní číslo: **H11292**
Studijní program: **B6101 Filozofie**
Studijní obor: **Religionistika**
Název tématu: **Obraz Jana Husa a husitství v období meziválečného Československa**
Zadávací katedra: **Katedra religionistiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Zdůvodnění výběru tématu, cíle výzkumu, použité metody, stav bádání
2. Význam Jana Husa a husitství v perspektivě moderních českých dějin
3. Nástin společenské a politické situace v meziválečném období (především 20. a 30. léta 20. století)
3. Obraz Jana Husa v kontextu formování meziválečného Československa a demokratické společnosti (využití příkladů z odborné i populární literatury, učebnic, uměleckých ztvárnění apod.)
4. Obraz husitství v kontextu meziválečného Československa a demokratické společnosti (využití příkladů z odborné i populární literatury, učebnic, uměleckých ztvárnění apod.)
5. Jan Hus a husitství z pohledu vybraných českých myslitelů (Tomáš Garrigue Masaryk, Václav Novotný, Zdeněk Nejedlý, Josef Pekař, Jan Herben)
6. Typologie pojetí Husa a husitství v meziválečném Československu
7. Zdůvodnění přínosu zkoumaného tématu pro religionistiku jako obor

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury: **viz příloha**

doc. Mgr. Tomáš

Vedoucí bakalářské práce:

doc. Mgr. Tomáš Bubík, Ph.D.

Katedra filosofie

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. června 2014

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

 L.S.
Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
532 10 Pardubice, Studentská 84

Mgr. Martin Fárek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. dubna 2013

Příloha zadání bakalářské práce

Seznam odborné literatury:

Primární:

- NOVOTNÝ, Václav. Husův význam historický. Praha: Svaz národního osvobození, 1925, 29 s.
- NEJEDLÝ, Zdeněk. Mistr Jan Hus a jeho pravda. Praha: Domov, 1919, 37 s.
- MASARYK, Tomáš Garrigue. Mistr Jan Hus a česká reformace. 2. vyd. Tábor: Jiskra, 1919, 29 s.
- MASARYK, Tomáš Garrigue. Česká otázka: O naší nynější krizi ; Jan Hus. V Praze: Státní nakladatelství, 1924, 404 s.
- NOVOTNÝ, Václav. M. Jan Hus: život a učení. V Praze: J. Laichter, 1919-1921, 2 sv. (506, 552 s.).
- PEKAŘ, Josef. Mistr Jan Hus. Praha: Mladé proudy, 1919, 16 s.
- NOVOTNÝ, Václav. M. Jan Hus: život a učení. V Praze: J. Laichter, 1919-1921, 2 sv. (506, 552 s.).
- BARTOŠ, František Michálek. M.J. Hus jako rektor Karlovy university. Praha: Společnost Husova musea, 1936, 32 s.
- HERBEN, Jan. Lipany. Praha: Melantrich, 1919, 30] s.
- PEKAŘ, Josef. Žižka a jeho doba. 3. vyd. (díl 1. a 2.), 2. vyd. (díl 3. a 4.), 1. vyd. v 1 sv. Praha: Odeon, 1992, [973, 1191] s. ISBN 80-207-0385-3.
- HERBEN, Jan. Husitství a Bratrství. Praha: Kalich, 1926, 193 s.
- BARTOŠ, František Michálek. Husitství a cizina. Praha: Čin, 1931, 264 s.
- HERBEN, Jan. Jan Žižka z Trocnova: ku pětistileté památce bitvy na Vítkově. V Praze: Volná Myšlenka československá, 1921, 36 s.
- #### Sekundární:
- PTÁČNÍK, Rudolf. Mistr Jan Hus: jeho život a význam. 2. dopl. vyd. Nymburk: S. Hrnčíř, 1921, 32 s.
- BOUČEK, Antonín. Mistr Jan Hus a nábožensko-sociální proudy doby. Praha: A. Svěcený, 1919, 30 s.

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladu, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 20. 6. 2015

Podpis autora :

Poděkování

Děkuji docentu Tomáši Bubíkovi za jeho konstruktivní rady při tvorbě této práce. Také děkuji své rodině za finanční podporu.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá pohledem na mistra Jana Husa v Československu v letech 1918 – 1938. Ke zpracování byly použity publikace, jejichž autory jsou např.: Tomáš Garrigue Masaryk, Josef Pekař, František Michálek Bartoš a Zdeněk Nejedlý. Odborné publikace použité pro tvorbu této práce byly zapůjčeny ze Studijní a vědecké knihovny v Hradci králové, z Krajské knihovny v Pardubicích a z Národní knihovny ČR. Práce se také zabývá tématy rozebírající vlivy na pohled Jana Husa a husitství. Práce se dále zabývá celkovým pohlížením na husitství, přičemž neopomíná zmínit její další představitele (Prokop Holý, Jan Žižka, Jan Želivský), kteří byli také důležitými prvky v tehdejší pohledu na husitství.

Klíčová slova

Jan Hus, husitství, Československo, meziválečná doba, Češi, česká reformace

Annotation

This bachelor thesis is researching the view of Jan Hus in Czechoslovakia within years 1918 to 1938. For research, a publications from autors like for example : Tomáš Garrigue Masaryk, Josef Pekař, František Michálek Bartoš and Zdeněk Nejedlý were used. Specialized literature used for creation of this work was borrowed from Research and Scientific library in Hradec králové, Regional library in Pardubice and from National library of Czech republic. The work also look into topics which influence view of Jan Hus and Hussitism. This work is also researching a view of hussitism, at the same time it doesn't forget to mention its representatives (Prokop Holý, Jan Žižka, Jan Želivský), who were also important components at that time view of hussitism.

Keywords

Jan Hus, Hussitism, Czechoslovakia, inter-war era, Czechs, czech reformation

Obsah

ÚVOD.....	9
1 HUSOVY MYŠLENKY A ČESKÝ HUMANISMUS PODLE T. G. MASARYKA.....	11
2 POHLED VÁCLAVA NOVOTNÉHO NA HUSOVY ZAČÁTKY.....	18
3 BARTOŠŮV VÝKLAD HUSOVY ČINNOSTI A HUSITSTVÍ.....	23
4 JOSEF PEKAŘ A JEHO POSTOJE K HUSITSTVÍ.....	28
5 HUS JAKO ZASTÁNCE SOCIÁLNÍ SPRÁVEDLNOSTI.....	35
6 HUS JAKO VZOR ČESKÝCH OSOBNOSTÍ.....	42
7 KRITIKA HUSITSTVÍ.....	46
ZÁVĚR.....	50

ÚVOD

Je zcela nezpochybnitelné, že Husovy činy a smrt měly velký vliv na český národ. Především v době, kdy probíhalo české obrození (od začátku 19.století), se dostalo Janu Husovi značné pozornosti. Tato pozornost byla od šedesátých let 19. století ještě více povzbuzena přechodem Rakouska od absolutismu k liberalismu a následným uvolněním cenzury. Uctívání Husovy památky a odkazu husitů pak pokračovalo až do první Československé republiky (1918-1938). V této době je Jan Hus představován mnoha autory¹ a skoro pokaždé jsou mu přisuzovány tituly jako mučedník českého národa či církevní a společenský reformátor. Nicméně, nemůžeme s jistotou vědět, jestli mu byly právě tyto věci přiřčeny na základě pravdivých informací. Je totiž velice dobře možné, že tomu tak není. V tom případě se domnívám, že zpracováním tématu mé bakalářské práce mohu přispět ke správnému pochopení obrazu Jana Husa tehdejšími Čechoslováky a také zjistit, na základě čeho se tento obraz utvářel. Tehdejší popis husitství byl určován spíše literární tvorbou a jejími autory než tou filmovou. Je tedy přirozené, že svoji pozornost zaměřím především na pohledy známých a učených osobností tehdejší doby² – nejčastějšími autory tehdejší literatury, jelikož to byli právě oni, kdo utvářeli názory, které mohly ovlivňovat veřejné mínění české společnosti a tedy i obraz Jana Husa a husitství. Někteří z těchto autorů³ jistě viděli v Janu Husovi potenciál z něj udělat postavu, která by byla vzorem pro všechny Čechoslováky a vytvořit tak jakéhosi národního mučedníka.

Po vzniku první republiky dochází k velké propagaci husitských idejí, a to díky snaze prvního československého prezidenta a jeho stoupenců⁴, kteří ho v tomto úsilí značně podporovali. Dalo by se říct, že se z dobového obrazu husitství a Jana Husa stává přímo státní ideologie.⁵ Tato nová ideologie se navíc negativně staví vůči katolíkům, které

¹Masaryk, Bartoš, Herben a další

²Masaryk, Bartoš, Herben a jiní

³Především Masaryk

⁴Šlo především o lidi, kteří stáli na Masarykově straně při sporu o smysl českých dějin. Takovými byli například Herben a Bartoš.

⁵POSPÍŠIL, Ctirad : Mistr Jan Hus a čeští katolíci., In Pantheon 9/2., 53 s., s. 43,

automaticky považuje za nepřátele husitství a bývalou oporu habsburské monarchie. U mnoha katolíků⁶ můžeme pozorovat odpor vůči tomuto trendu. Ovšem někteří autoři jako Josef Pekař se snaží udržet vědeckou objektivitu a kritizují propagační manipulaci Husovy osoby. Tato propagace měla dost značný vliv v době první republiky na pohled Jana Husa a husitství. Proto se jí v dalších částech této práce ještě budeme věnovat.

Nesmíme však opomenout ani práce, které byly napsány ještě před začátkem existence Československa. Tyto práce obvykle stály na začátku zvýšeného zájmu o Husovu osobnost a samozřejmě také husitství. V tomto smyslu mohu zmínit například bibliografii od Františka Palackého⁷ nebo Aloise Jiráska⁸. Jejichž publicistická činnost měla nemalý vliv na obraz Husa a husitství, a to jak v době před vznikem Československa, tak po jeho vzniku. Při zpracování této práce také nemohu opominout díla⁹, která mi s tematikou Husa a husitství moc pomohla a mnohé osvětlila.

Cíl práce spočívá v utvoření jakéhosi zevrubného souboru nabízejícího různé pohledy od různých autorů (Novotný, Masaryk, Bartoš). Literatura, které se v této práci budu primárně věnovat, bude především dobová literatura (tj. literatura z doby prvního Československa). Názory a myšlenky, které zde uvedu, se pokusím analyzovat a porovnat s myšlenkami ostatních autorů nebo vlastními. Všechny spisovatele, které zde uvedu, tedy pokládám za klíčové pro tvorbu tehdejšího pohledu na Jana Husa a samozřejmě husitství. Pokud pochopíme jejich názory a teze, pravděpodobně alespoň z části pochopíme, jak první Čechoslováci pohlíželi na dobu před bezmála pěti sty lety.

Většinu kapitol uvedených v této práci jsem se rozhodl konstruovat následujícím způsobem – každému autorovi přidělím samostatnou kapitolu. Domnívám se totiž, že případnému čtenáři tím usnadním orientaci a vyhledávání, pokud ho bude zajímat jeden či jen někteří autoři.

⁶Např. Jiří Sahula

⁷V případě Palackého mohu zmínit literaturu jako *Starí letopisové čeští* nebo *Geschichte von Bohmen*.

⁸V Jiráskově případě jde o díla *Staré pověsti české*, *Mezi proudy* či *Proti všem*

⁹Jde například o knihy, jejichž autory jsou Petr Čornej, Robert Kalivoda, František Šmahel nebo nedávno zesnulý Jiří Kejř

1 HUSOVY MYŠLENKY A ČESKÝ HUMANISMUS PODLE T. G. MASARYKA

Tomáš Garrigue Masaryk je jméno, které zná asi každý z nás. Jde o našeho prvního prezidenta. Masaryk však nebyl jen prezident, ale i profesor na české univerzitě. Velmi se zajímal o dobu, ve které vzniklo husitské hnutí. Masaryk byl původně studentem profesora Golla¹⁰ na Karlově univerzitě, s jeho úsilím o nezáujatost k historii se ale později rozešel – Masaryk měl svůj vlastní přístup k dějinám, který se od většiny jiných historiků velmi lišil. A právě Masarykův přístup k dějinám stál na počátku velkého sporu o smysl českých dějin, v němž se proti němu stavěli právě historikové Gollovy školy. Jeho díla značně ovlivnila tehdejší společnost a další vzdělance. Už proto považuji za vhodné věnovat první kapitolu v této práci právě jemu.

Dnes se běžně učíme, že národní obrození bylo úspěšně zakončené, ale první československý prezident T. G. Masaryk tento názor nesdílí. Je přesvědčený, že nedosáhlo všech cílů, které si předsevzalo, a to díky silným protireformním vlivům. Protireformní vlivy za Rakouska měly mnoho neblahých dopadů na český národ, např. tvrdě bránily pokroku v náboženském myšlení¹¹. Masarykova představa náboženského pokroku spočívá v rozšíření ideálů citu a míru v náboženském smýšlení.¹²

Teprve po rozpadu monarchie mohl český národ znovu plně začít oživovat svou kulturu, jazyk a náboženské tradice. Masaryk však uvádí, že ani tento druhý pokus o obrození není bez chyb nebo protireformního vlivu. Takovým škodlivým vlivem je podle Masaryka především liberalismus. Jde o vliv, který vznikl za francouzské revoluce. Podle Masaryka je škodlivý především svým negativním postojem k náboženství a neschopností citu, na kterém je založený český reformační vliv.

¹⁰Goll byl historikem, který se svým studentům snažil vštípit pozitivistický přístup k dějinám a naopak vyvrátit ideologický přístup. Všichni historici, kteří u něj studovali a následovali jeho nauku, patřili do skupiny, která se označuje jako „Gollova škola“.

¹¹Masaryk používá výraz náboženské myšlení místo slova víra – sám totiž chápe víru jen v rozumovém směru

¹²MASARYK, Tomáš Garrigue: V boji o náboženství. 3. vyd. Čin Praha 1947, 72, [2] s., (texty z let 1904 - 1906)

V Čechách by se měla rozvíjet reformace česká, která nezná odpor vůči náboženství, podobně jak to chtěl Hus.¹³ Jako jeden z dopadů vlivu liberalismu uvádí Masaryk zapomínání na Husovu oběť.

Masaryk vidí Husa nejenom jako reformátora církve, nýbrž také jako obroditele a představitele unikátního českého humanismu a reformace. Masaryk velice lituje, že Češi zaměňují svůj český humanismus za liberalismus.

Připomeňme si tedy, jaký je význam českého humanismu a reformace a co vlastně pro Masaryka znamenají. Pro Masaryka má český humanismus značný historický a národnostní význam, nejinak je tomu i s českou reformací – tyto dvě věci zásadním způsobem zasáhly do českých dějin a Masaryk se nám je snaží přiblížit. Vysvětluje: Teokracie – doslova znamená vláda boží na zemi, v níž má hlavní slovo moc duchovní a moc světská jí má sloužit. Lidstvo má být doslova vedeno církví. Masaryk dále tvrdí: „Proti této ohromné duchovní a světské moci obracejí se Hus a čeští reformátoři, proti této moci postavil se celý český národ“.¹⁴ Cílem české reformace není oddělení od církve, ale návrat ke starým církevním hodnotám. Čeští reformátoři chtěli zpátky doby apoštolů, odmítali papeže jako hlavu církve, podle nich je jím Ježíš. Masaryk je přesvědčen, že Hus chtěl těchto cílů dosáhnout mírumilovnou cestou, chtěl pouze církev napravit – a to bez použití násilí. S tímto Masarykovým tvrzením nemusíme souhlasit. Byl však přesvědčen, že v samotných Husových myšlenkách není ani známka toho, že by někdy něčeho chtěl dosáhnout silou.

Je proto možné, že se i husité zprvu chtěli vyhnout násilí – Masaryk v této věci dokonce cituje některé Chelčického myšlenky z díla *Siet' viery* - popisuje moc duchovní a světskou jako dvě velryby a jako dvě stránky jedné a téže instituce, proti které by člověk neměl nic vynucovat silou. Nicméně nakonec boje přece jen propukly, ale Masaryk připomíná, že šlo o boje obranné. Podle Masaryka patří k české reformaci také úsilí o sociální a politickou spravedlnost, což je podle něj vidět u táborských husitů a Žižky, kterého si představoval jako člověka, který nezapomínal na chudé, ačkoliv byl sám dost

¹³MASARYK, Tomáš Garrigue: Česká otázka: O naší nynější krizi. Jan Hus. Státní nakladatelství Praha 1924, 404 s., s. 325

¹⁴MASARYK, Tomáš Garrigue: Mistr Jan Hus a česká reformace. 2. vyd. Jiskra Tábor 1919, 29 s.

zaměstnán jako vojevůdce.¹⁵ Masaryk se nám snaží ukázat, jak u toho všeho je dobře vidět, že česká reformace měla i ráz mravný.

Podle Masaryka Hus nechtěl reformovat jen církev, ale i celou společnost. Je ale logické, že chtěl začít církví, jež měla na podobu společnosti v té době největší vliv. Masaryk dále předpokládá, že Hus chtěl, aby církevní autorita byla podřízena morálce a svědomí. Nechtěl, aby se kněží zapojovali do světských záležitostí, měli zůstat podřízeni pánům a šlechtě. Světská moc podle Husa měla dohlédnout na fungování společnosti, moc duchovní se má řídit morálními a etickými pravidly a sama na ně dohlížet, v žádném případě by uspořádání hierarchie a autorita církve neměla být důležitější než její mravnost a zbožnost. Sama církevní zbožnost a mravnost pak nemůže být podřízena nikomu. Masaryk si myslí, že Hus odmítal nejenom nadřazenost církve nad etikou a mravností, ale také všemohoucnost státu. Domnívá se, že právě těmito myšlenkami Hus předběhl svou dobu a staví se na odpor vůči absolutismu. S tímto tvrzením nemohu souhlasit – Hus určitě nezacházel tak daleko, aby se stavil přímo proti absolutismu. Tímto tvrzením je Masaryk v rozporu s mnoha pozdějšími autory¹⁶.

Hus podle Masaryka nebyl silně národnostní a jeho úsilí o reformu církve také neměla za cíl pouze český národ, nicméně i tak prospěla národnímu uvědomění.¹⁷

Masaryk si samozřejmě všímá také husitství, chápe jej jako národní záležitost, jeho začátek chápe pozitivně. Český národ po Husově smrti podle něj začal očišťovat na svém území náboženské učení. Nicméně díky nedostatečné přípravě nemohli husité být v těchto cílech příliš úspěšní.¹⁸ Masaryk zmiňuje a kritizuje tuto nedostatečnou přípravu slovy: „Národ nebyl na těžké dílo reformní náležitě připraven a odhodlán. Je to právě náš osud, že jako národ první bránili jsme svobodu náboženského svědomí; proto jsme ve mnohém kolísali a byli nehotovi.“¹⁹ Dále kritizuje postupně zvětšující se

¹⁵Tamtéž s. 28 - 30

¹⁶Např. Šmahalem

¹⁷MASARYK, Tomáš Garrigue: Česká otázka. O naší nynější krizi ; Jan Hus. Státní nakladatelství Praha 1924, 404 s., s. 331

¹⁸Tamtéž s. 330 - 335

¹⁹Tamtéž s. 335

nejednotnost a rozepře mezi husity, kritizuje také jednání husitů s Římem. Nechápe, proč husité podnikali boje kvůli jiným věcem²⁰, než za účelem šíření Husových ideálů.

Masaryk chápe husitské hnutí jako kompletně poražené po bitvě u Lipan – to dává za vinu české šlechtě. Ale především Masaryk vyčítá husitům jejich násilný přístup k církevní reformě, podle něj by to tak Hus určitě nechtěl, ba přímo jde o zradu zásad reformace. To, co Masaryk vidí v případě husitů pozitivně, je zamítnutí transsubstanciace, nicméně takové zvyklosti měli mezi husity jen někteří táborité, kteří přijímali i jiné radikálnější učení²¹ od Viklefa²². Dá se tedy říci, že Masarykův pohled vyzdvihuje především radikální tábořskou část husitů. Ačkoliv byl Masaryk proti násilí, vyzdvihuje husitská vojenská vítězství. Oslavy Žižky a husitských válečných výprav jsou Masarykem podporovány především po vzniku Československa a návratu legionářů z Ruska, ti totiž za svého pobytu v zahraničí používaly husitské symboly.²³ Dále dává najevo svůj záporný postoj vůči husitským představitelům, kteří domluvili uzavření mírových smluv s Římem, a podobně hodnotí i bitvu u Lipan, kde byli husitští radikální stoupenci poraženi. Podle Masaryka pak už jen následuje úpadek a zapomínání Husových myšlenek, jež definitivně vyhasly porážkou české šlechty na Bílé hoře. Masaryk zmiňuje v tomto kontextu také křížové výpravy, ty podle něj představovaly násilné protireformní síly, jež měly husity zastavit. Ve svém úsilí nicméně nebyly úspěšné.

Ačkoliv víme, že umírněné husitství nadále existovalo po bitvě u Lipan, Masaryk jej pokládá za rozpadající se především pak v otázkách bohoslužeb – podle něj se přijímání pod obojí nedodržovalo. Zmiňuje především jednotu bratrskou jako protiklad proti husitskému úpadku. V této věci mnoho jiných autorů²⁴ tento názor ve své době zastává nebo s ním nesouhlasí. Je ale známo, že tehdejší vzdělanec a Husův kolega z univerzity Jakoubek ze Stříbra mluví o něčem jiném. Podle něho husitství dodržovalo své zásady stejně dobře jako před bitvou u Lipan – trvání na spasitelnosti kalicha, česká mše.²⁵ Na

²⁰Husitské „Spanilé jízdy“ a různé plenící výpravy

²¹Kromě transsubstanciace také oddělení od církve, přijímání žen jako kazatelek a bojovnic

²²Tamtéž s. 341

²³NOVOTNÝ, Robert a Petr ŠÁMAL. Zrození mýtu: dva životy husitské epochy. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2011, 499 s., s. 367

²⁴Např. Pekař, Nejedlý

²⁵ČORNEJ, Petr. Světla a stíny husitství: (události, osobnosti, texty, tradice) : výbor z úvah a studií. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011, 481 s. ISBN 978-80-7422-084-5. S. 21

základě těchto informací si myslím, že nelze považovat zásady husitství za rozpadající se, a proto se domnívám, že se Masaryk v této věci mýlil.

Co se týče myšlenek české husitské reformace²⁶ tolik podpořené Husovou činností, Masaryk uvádí některé další vlivy, které se v nich později vyskytly. Tak například uvádí mysticismus, který se v době romantismu snažil podle něj vetřít do všech možných kulturních oblastí, vedle toho také do náboženství. Masaryk ho vnímá negativně. Podle něj je mysticismus projevem nějaké slabosti. Důvodem mají být některé charakteristiky, kterými se projevuje, a kterými kazí a poškozují pravdu. Jde tedy o další prvek v české reformaci, který Masaryk odsuzuje²⁷. To, co Masaryk v tomto případě chce, je náboženství pro zdravé, pro energické a jasně myslící lidi, jež jsou nadšeni pro pravdu. Masaryk poukazuje na Ježíše jako na vzorový příklad čistého náboženství bez mystiky.²⁸ Dalším takovým jevem, kterému Masaryk věnuje svou pozornost, je mravnost.

Masaryk uvádí mravnost také jako jeden z průvodních jevů české husitské reformace. Masaryk mravností pravděpodobně myslí úroveň morálního chování českého lidu. Podle něj se mravnost v reformaci zlepšila nejvíce v době, kdy vznikla jednota bratrská.²⁹ Fakt, že se úroveň mravnosti v české reformaci zvýšila, Masaryk vnímá velice pozitivně a chce, abychom mravnost v rámci české reformace více rozvíjeli a rozšiřovali. Podle něj není čistého náboženství, pokud samo nerozvíjí ve svých věřících právě mravnost. Nicméně připomíná, že samo náboženství mravností není a varuje nás, abychom tyto pojmy nezaměňovali, nebo nenahrazovali náboženství mravností tak, jak to dělal Kant. Myslím, že Masarykovo tvrzení o úrovni slušného chování, kterou pokládá v Čechách v době husitské reformace za vyšší než v okolních zemích, je zpochybnitelné. Spíše si myslím, že Masarykovo jasné tvrzení o posílení mravů v husitské reformaci je výsledkem ovlivněnosti myšlenkami z doby romantismu.

Z Masarykova pohledu na náboženství tedy jasně vyplývá, že chce náboženství nové, jež bude postavené na pravdě a mravnosti, kterou hlásal Jan Hus. V tomto případě

²⁶tj. husitství

²⁷Vedle liberalismu

²⁸MASARYK, Tomáš Garrigue: V boji o náboženství. 3. vyd. Čin Praha 1947, 72, [2] s. s. 23 (texty z let 1904 - 1906)

²⁹Tamtéž s. 21

Masaryk dává za vzor vědu – ta je na pravdě podle něj postavená. Podobně chce, aby tomu tak bylo i u náboženství. Podle něj náboženství nepotřebuje víru v něco nezdůvodněného nebo nejistého, ale právě naopak. Přesto Masaryk chce, aby si náboženství zachovalo svoji nemateriálnost – duchovnost. Chce, aby náboženské církve opustily autoritativní aspekty ve svých organizacích, které u nich vytvářejí³⁰ světské hodnoty.³¹ Proto Masaryk vyzdvihoval Husovu snahu o reformaci katolické církve, protože ta byla v Masarykových očích opakem jeho ideálních představ. Ve svých dílech dokonce proti katolické církvi vystupuje a viní ji z mnoha nepravostí a nabádá tak veřejnost první republiky k agitaci proti ní. Jinak Masaryk viděl náboženství jako důležitý prvek v životě člověka, který například snižuje množství sebevražd ve společnosti.³² Byl dokonce přesvědčen o možnosti vylepšení náboženství, pokud by jej přiblížil vědě.

Z toho, co jsem zjistil, je Masarykův pohled na Husa zajímavý v tom, že se zdá být značně idealizovaný. Masaryk nevidí v Husovi jen nějakého reformátora církve, ale i společnosti celého národa. Připisuje mu snahy o vytvoření lepší společnosti. Pochybuji, že by kdy něco takového bylo Husovým cílem, neboť jde o nepodložený názor. Dále Masaryk vyzdvihuje husitská vojenská vítězství, ačkoliv v tomhle je Masaryk značně nejednotný, jelikož zprvu se také staví proti násilí. Masarykův pohled na husitství je také zajímavý v tom, že vidí dobu po bitvě u Lipan jako úpadkovou pro husity – s tím nesouhlasím, jak jsem již uvedl, husité v podstatě získali od církve ústupky³³ a nadále dlouhou dobu ještě existovali. Bohužel jde o názor, který později přejalo i mnoho jiných autorů té doby³⁴. Masaryk také vyzdvihuje některé husitské význačnosti a zvláštnosti, jako jsou ženy účastnící se bojů, společné vlastnictví majetku a podobně. To je zajímavé, jelikož jsou to myšlenky, jež by určitě oslovovaly mnohé socialisty. Masaryk byl dokonce přesvědčen o spojení mezi husitstvím a národním obrozením, což je teorie, kterou odmítlo i mnoho jeho příznivců³⁵. Dále je zcela unikátní Masarykův požadavek o

³⁰Vytvářejí hodnoty jako politický vliv

³¹BUBÍK, Tomáš. České bádání o náboženství ve 20. století: možnosti a meze. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010, 246 s. ISBN 978-80-87378-09-0., s. 60

³²Tamtéž s. 60

³³Basilejská kompaktáta

³⁴Například Bartoš

³⁵Například Novotný, Bartoš

zachování duchovnosti v náboženství, a to i přesto, že po něm chce, aby se zbavilo víry v nadpřirozenost nebo v cokoliv nejistého. Myslím, že tímto postupem chtěl Masaryk spojit náboženství s vědou. Něco takového ale podle mě nelze uskutečnit – náboženství a vědu nelze skloubit díky hodnotám, na kterých jsou postaveny. Pokud bych měl Masarykovy myšlenky shrnout, řekl bych, že jeho pohled je hodně idealizovaný. Tato idealizace pravděpodobně vychází z Masarykova filozofického přístupu k dějinám a myšlenkového odkazu 19. století, přesněji však z doby romantismu.³⁶ Právě Masarykova idealizace husitství, ve které je přesvědčen, že přes jednotu bratrskou navazuje na národní obroditele³⁷ a zároveň Masarykovo přesvědčení, že cílem těchto historických úkazů jsou humanitní ideály,³⁸ stálo na počátku sporu³⁹ o smysl českých dějin.

³⁶ČORNEJ, Petr. Světla a stíny husitství: (události, osobnosti, texty, tradice) : výbor z úvah a studií. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011, 481 s. ISBN 978-80-7422-084-5. S. 21

³⁷Původně Palackého idea, kterou později převzal i Masaryk

³⁸HAVELKA, Miloš. Spor o smysl českých dějin 1895-1938. 1. vyd. Praha: Torst, 1995-2006, 2 sv. (867, 723 s.). ISBN 80-85639-41-61., s 13 - 17

³⁹Mezi Masarykem a Gollovou školou

2 POHLED VÁCLAVA NOVOTNÉHO NA HUSOVY ZAČÁTKY

Další autor, který se zabývá podobnými jevy – tj., že hledá důvody vzniku husitství a samotné Husovy činnosti, je historik a tehdejší profesor na Karlově univerzitě Václav Novotný. Novotného a T.G. Masaryka spojuje fakt, že oba patřili do Gollovy školy historiků⁴⁰. Novotný se zabývá v podstatě stejným tématem – Husovou činností a husitstvím, ale z jiného přístupu. Novotný zůstal věrný Gollově škole⁴¹, a proto nesouhlasí s některými Masarykovými myšlenkami ohledně husitství. Snaží se o nezájatý přístup k dějinám, přesto trvá na pravdivosti Palackého děl. Proto bych chtěl některé jeho názory uvést v následující kapitole.

Profesor Novotný zmiňuje Husa a husitství v souvislosti s českými dějinami. Chápe dobu husitství jako vrchol českých dějin, tedy podobně jako Masaryk. Stejně jako on čerpá z Palackého a odvolává se na něj, Palacký většinu svých důležitých názorů zmiňuje ve svém díle „Dějiny českého národa v Čechách a na Moravě“. Čím se ale Novotný podstatně liší od Masaryka, je to, že se více zabývá hledáním příčin a důvodů pro Husovu reformační činnost. Tyto důvody se snaží nalézt v době, kdy se Hus ještě nevěnoval snaze o reformaci církve. Novotný se také zabývá hledáním vlivů a změn v Čechách, jež se odehrály před husitstvím – v tomhle si je podobný s Masarykem, ačkoliv Novotný se snaží nalézt důvody pro jeho vznik už v Husově mládí.⁴² Novotný se nám dále snaží naznačit, že jsme zvláštní země a národ – ačkoliv je naše země malá, je vnitřně poměrně nejednotná, to si obvykle žádá zvláštní postupy, ústupky a neobvyklá řešení.⁴³ V patnáctém století tento jev podle Novotného pomohl vzniknout husitství.⁴⁴

⁴⁰Byli studenty profesora Jaroslava Golla, ačkoliv Masaryk se později s Gollovou školou rozešel a nelze ho považovat za historika, ale spíše filozofa

⁴¹Od toho se začínají odvíjet jejich rozdílné názory

⁴²NOVOTNÝ, Václav: Kde se narodil Jan Hus?: přednáška, proslovená 8. 11. 1923 na schůzi Historického spolku a Společnosti Husova musea v Praze. Dědictví Husovo Praha 1923, 28 s., s. 10

⁴³NOVOTNÝ, Václav: M. Jan Hus: život a učení. J. Laichter Praha 1919-1921, 2. sv. (506, 552 s.), s. 10 - 11

⁴⁴Tamtéž s. 10 - 11

Novotný se nezaměřuje jen na Husa, ale především také na jeho předchůdce⁴⁵. Uvádí a poukazuje také na jiné vlivy⁴⁶, jež dosáhly až do Čech a zde se staly jedním ze základů pro vznik husitství. Takovým základem je podle něj rostoucí kazatelská činnost, která v této době byla rozšířena po celé křesťanské Evropě. Další důvod, ve kterém vidí půdu pro vznik husitství, byla zaostalost a nepřipravenost církevní organizace českých zemí vstoupit prostřednictvím arcibiskupství v Praze pod přímý vliv papežské kurie, jaká v té době byla.⁴⁷ Je ale zajímavé, že Novotný přikládá těmto důvodům základnu pro začátek husitského hnutí. Podle mě mnohem větší základnu poskytla politika Václava IV. Jako příklad mohu uvést jeho střet s Janem z Jenštejna⁴⁸ nebo vydání Kutnohorského dekretu. Novotný vedle morálního úpadku církve a vybírání odpustků tyto vlivy pomíjí.

Dalším z vlivů, jenž dal podle Novotného vzniknout husitství, je počestění kazatelů. Cizojazyční učenci v této době odcházejí z Čech⁴⁹, jelikož opouštějí české univerzity, někteří z nich jsou i kazateli. Novotný je přesvědčen, že díky tomu se reformace u nás stává národní, českou reformací. Podle Novotného Hus v podstatě už přišel do tohoto unikátního prostředí a zapříčinil se jakoby o jeho vyvrcholení. Jeho role podle něj tedy není až tak významná, co se týče tvorby a rozšiřování reformačních myšlenek. Ty už tu podle něj byly a on je spíše sledoval a vyhledával. Podle Novotného jde spíš o to, že byl ze všech tehdejších českých reformátorů a kazatelů nejvíce vzdorovitý a odhodlaný své cíle dotáhnout do konce.⁵⁰ S tímto tvrzením však nemusíme souhlasit. Jiní autoři této doby jako například Bartoš, Pekař jsou dokonce přesvědčeni, že Hus sice prokázal, že je skutečně vytrvalý, ale jen pokud šlo o nápravu církve.

Novotný se dále věnuje Husově studentskému životu. Z Novotného závěrů vychází, že Hus byl na univerzitě dobrým studentem. Tehdy se pro něj ujala přezdívka „Hus“, jak tvrdí Novotný : „Vyšší studia na fakultě artistické dokončil a hodností akademických došel náš Jan z Husince, pro kterého se již patrně v dobách studentských ujalo jméno

⁴⁵Předchůdci jako Jan Milíč z Kroměříže, Konrád Waldhauser, Tomáš Štítý ze Štítného, Jeroným Pražský, Jan Viklef.

⁴⁶Původně cizokrajné

⁴⁷Tamtéž s. 31 - 33

⁴⁸ŠMAHEL, František. Husitské Čechy: struktury, procesy, ideje. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001, 756 s. ISBN 80-7106-468-8. S 22-23

⁴⁹Vlivem Dekretu kutnohorského

⁵⁰NOVOTNÝ, Václav: M. Jan Hus: život a učení. J. Laichter Praha 1919-1921, 2. sv. (506, 552 s.), s. 33

Hus.⁵¹ Jinak podle Novotného Hus žil typickým životem úspěšného studenta – nezanedbával své povinnosti, ale jistá marnivost zde byla – rád se zableskl v odznacích své hodnosti⁵², nebo se oddával složité a k přemýšlení vedoucí hře v šachy.⁵³ Podle Novotného je to právě Husův intelekt, talent, znalosti a hlavně snaha se stále něčemu novému přiučovat, co dovolilo Husovi stát se osobností předbíhající svou dobu. Novotný je přesvědčen, že si osvojil vše, co tehdejší učenost poskytovala.⁵⁴ Lze tedy říct, že Novotný přikládá Husově studentskému životu velký význam, domnívá se, že právě na Karlově univerzitě se Hus setkal s Viklefovými myšlenkami, které ho ovlivnily po zbytek života. Osobně si myslím, že je to možné, jinak shledávám Husova studia z hlediska jeho pozdější činnosti za ne příliš důležitá.

Novotný tvrdí o husitství a také o Husovi: „Není pochybnosti, že hnutí husitské ve své nejpočetnější části nedošlo toho, oč usilovalo, že nedosáhlo ideálů, k nimž mířilo, že nesplnilo požadavků, které vyslovovalo.“⁵⁵ V tomto případě Novotný má na mysli hlavně proudy umírněného husitství. Novotný stejně jako Masaryk vyzdvihuje hlavně radikální husitské proudy. Vyčítá jim snad jen to, že někdy zašly ve své náboženské praxi až příliš daleko⁵⁶. K tomu dodává: „Že radikální husitské proudy, které se náhle vynořily, často zašly ve svém učení dál, než by se byl odvážil sám Hus.“⁵⁷ Myslím, že z těchto myšlenek se nám Novotný snaží naznačit, že některé odpadlé husitské proudy se s Husovými ideály a myšlenkami spíše rozcházel.

Novotný dále předpokládá, že hlavní husitské hnutí⁵⁸ se snažilo vyzdvihovat hlavně Husovy myšlenky, ty ale nebyly jediné. Stejná důležitost připadala i na myšlenky Jana Viklefa, jak tvrdí Novotný, hlavně v případě takových husitů, jako byli táborité. Je zcela nezpochybnitelné, že Hus byl Viklefovými myšlenkami silně inspirován. Novotný si

⁵¹Tamtéž s. 12

⁵²Tamtéž s. 12

⁵³Tamtéž s. 12

⁵⁴Tamtéž s. 13

⁵⁵NOVOTNÝ, Václav: Husův význam historický. Svaz národního osvobození Praha 1925, 29 s., s. 6

⁵⁶Adamité, Pikarté

⁵⁷Tamtéž s. 7

⁵⁸Táborští a Pražští radikálové

však myslí, že Hus nikdy nepřijímal Viklefova tvrzení bezmyslenkovitě a bez kritiky.⁵⁹ Zmiňuje, že Hus například nesouhlasil s Viklefovým výkladem transsubstancie.⁶⁰

Podle Novotného Husova činnost byla vskutku výjimečná. Podle něj Hus si nejspíš velice dobře uvědomoval, jaká je náboženská situace v Čechách, a proto začal s kázáním v Betlémské kapli. Jeho cílem podle Novotného bylo napravit především mravy v církvi. Novotný se tedy domnívá, že Hus chtěl, aby situace v Čechách přešla do pokročilejších fází reformace, proto uvítal např. Dekret kutnohorský, který v podstatě vyhnal cizojazyčné studenty a profesory. Novotný je přesvědčen, že Hus toto královo rozhodnutí uvítal, jelikož věděl, že se tím posílí česká forma reformace. Hus byl tedy v těchto ohledech podle Novotného také velký vlastenec.⁶¹ Tento názor o Husově vlastenectví vychází z Palackého myšlenek, takže v tomto případě by s ním souhlasili i jiní historici, kteří na základě Palackého děl utvářeli svoje závěry.

Hus podle Novotného byl obhájcem svobodného projevu, odůvodňuje to Husovým vzepřením se proti pálení Viklefových článků, které odstartoval Arcibiskup Zbyněk. Přesto se domnívá, že se Hus nikdy nechtěl s církví rozejít, jeho snaha o opravu mravů v církvi a jeho neústupnost ho nakonec musela přivést do sporů, a proto byl prohlášen za kacíře. Novotný vyzdvihuje jeho odvážnost před soudem v Kostnici. Hus se před soudem hájil a chtěl, aby mu bylo vysvětleno, v čem jsou jeho teologické názory v rozporu s biblí.⁶² Novotný v tomto ohledu vyzdvihuje Husovu snahu se nějakým způsobem hájit. Dále dodává, že upálením Jana Husa nedošlo k destrukci jeho myšlenek a ideálů, jak tomu chtěl koncil. Naopak došlo k jejich radikálnímu posílení a rozšíření. A v tomto směru Novotný vidí Husa sice jako mučedníka, ale také jako vítěze. Podle mě Novotného představa o Husovi jako mučedníkovi vychází ze stejného zdroje ideálů jako v případě Masaryka – z romantistických představ.

⁵⁹Tamtéž s. 16

⁶⁰ŠMAHEL, František. Husitské Čechy: struktury, procesy, ideje. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001, 756 s. ISBN 80-7106-468-8. S 47

⁶¹NOVOTNÝ, Václav: Husův význam historický. Svaz národního osvobození Praha 1925, 29 s., s. 17

⁶²Tamtéž s. 18 - 19

Z Novotného myšlenek je vidět silná idealizace stejného charakteru jako u Masaryka, jde o silnou ovlivněnost romantistickými myšlenkami, ideály⁶³ a díly Palackého⁶⁴. Novotný je v tomhle názorově velmi podobný Masarykovi⁶⁵. To je zajímavé, jelikož u Novotného je vidět i snaha o nezájatost k dějinám, ta se mu ale vždy nedaří. Tím, čím se liší od Masaryka, je, že se nezabývá otázkami vědy, náboženství a nemá filozofický přístup k dějinám, jaký měl Masaryk. Navíc odmítá Masarykovo tvrzení o návaznosti mezi husitstvím a národním obrozením. Na rozdíl od něj Novotný považoval Husa jen za reformátora církve, ne celé společnosti. Novotný je také odlišný od Masaryka tím, že svoji pozornost nevěnuje jen Husovi, ale i jeho nástupcům a předchůdci Viklefovi.

⁶³Hus je Novotným popisován jako středověká trýzněná osoba bojující za správnou věc, přesto však nespravedlivě odsouzena – vyskytují se zde typické romantistické prvky jako např. utiskovaná oběť v době středověku

⁶⁴Např.: Dějiny národa českého v Čechách a na Moravě – zde je to právě Palackého názor o husitství jako vrcholu českých dějin, souboje mezi germánským a slovanským živlem a celková obrana a oslava českých dějin, co ovlivnilo Novotného, ale i celou řadu dalších historiků

⁶⁵Především v jeho idealizaci husitství a souhlasem s historickou věrohodností Palackého děl

3 BARTOŠŮV VÝKLAD HUSOVY ČINNOSTI A HUSITSTVÍ

František Bartoš se narodil roku 1889 v Rychnově nad Kněžnou, od roku 1931 působil jako profesor církevních dějin na Husově československé evangelické fakultě bohoslovecké. Bartoš stejně jako Novotný byl historikem patřící do Gollovy školy, nicméně jeho názory na husitství a Jana Husa jsou v mnoha ohledech stejné jako ty Masarykovy⁶⁶. Často se střetával s názory Josefa Pekaře. Nalézám důvod pro vznik husitství v konfliktech mezi Čechy a Němci – podle mě jde o převažující pohled na vznik husitství v době první republiky, proto se domnívám, že je nutné si ho zde představit.

Bartoš hodnotí spory mezi Čechy a Němci jako klíčové pro vznik husitství, tyto spory podle něj začaly na Karlově univerzitě v době, kdy byl svolán koncil do Pisy. Podle Bartoše vše pak pokračovalo Kutnohorským dekretem, který roznítil další spory mezi českými a německými akademiky. Bartoš pak věnuje velkou část své pozornosti Husově činnosti v této době. Po ustanovení Kutnohorského dekretu němečtí akademici vyhrožují odstěhováním se z univerzity a založením univerzity nové, své vlastní. Čeští akademičtí mistři, jako je Hus a Jeroným Pražský, zprvu vítají výhodu udělenou dekretem Čechů na univerzitě, ale po německých hrozbách o opuštění univerzity dokonce prosí krále Václava, aby dekretu zanechal.⁶⁷ Bartoš zde vidí, že Hus, čeští akademici a studenti chtěli mít větší vliv na univerzitě, nicméně si pravděpodobně nepřáli odchod velké části inteligence, kterou cizinci na univerzitě představovali. Václav ale hodlá dekret prosadit - jde mu o to, aby získal kompletní podporu univerzity při některých svých politických krocích, ví, že Češi ho podpoří, u Němců a jiných cizinců na univerzitě si však být jistý nemůže.⁶⁸ Myslím, že tímto Bartoš obhajuje a vyzdvihuje Václavovu politiku, ale nejenom ji, ale také Dekret kutnohorský a sesazení německých mistrů a jejich nahrazení mistry českými. Na následném odchodu německé

⁶⁶Neshodují se tedy s ostatními Gollovci, kteří kritizovali Masarykův přístup k husitství

⁶⁷BARTOŠ, František Michálek: M.J. Hus jako rektor Karlovy university. Společnost Husova musea Praha 1936, 32 s., s. 3

⁶⁸Tamtéž s. 5

inteligence z univerzity nevidí nic negativního.⁶⁹ Lze tedy říct, že Bartoš vidí německou část akademické obce velice negativně, nejspíš jde o pohled ovlivněný dobou, kdy Německo vedené Adolfem Hitlerem představovalo pro Československo neustále se zvětšující nebezpečí.

Bartoš kritizuje německou stranu za obviňování českých mistrů na univerzitě, jako příklad uvádí chování německého mistra Ludolfa Meistermana, který obvinil některé české akademiky z kacířství.⁷⁰ Bartoš tento postup odsuzuje jako porušení akademických mravů a zjevný doklad o aktivní agresii ze strany Němců na univerzitě. Němci však měli i mezi Čechy své spojence. Bartoš usuzuje, že největším byl arcibiskup Zbyněk z Házmburgu. Jeho příklon k německé straně hodnotí negativně, jeho odpor vůči králi Václavovi, nepřátelství vůči Husovi, neuznání Pisánského koncilu, v této době podle Bartoše jen situaci zhoršovalo. Podle Bartoše se Němci cítili podporováni jeho kroky, a proto si troufají jít proti Václavovým rozhodnutím. Bartoš se domnívá, že vše pak vyvrcholilo jeho rozhodnutím zabavit a pálit Viklefovy knihy, čímž si definitivně znepřátelil Husa a některé další univerzitní mistry, uvrhl klatbu na všechny, kdo jen trochu s Viklefovými názory sympatizovali.⁷¹ Bartoš v tomto směru obdivuje Husovu snahu o obhajování Viklefových názorů a snahu zabránit likvidaci jeho děl. Bartoš je přesvědčen, že Hus tak činil, aby v tomto směru nebyla církví pošlapána svoboda projevu.

Bartoš popisuje ideály, které na Husa pravděpodobně působily. Největší vliv na Husa podle něj měla představa o prvotní podobě církve. Takovým ideálem se řídil i Viklef a anglická reformace církve. Bartoš často dokonce přirovnává českou reformaci k té anglické, tvrdí, že jejich cíle byly v podstatě stejné. Česká se od té anglické liší v tom, že ji prováděl především lid a nikoliv stát. Ideál prvotní církve tak, jak ji chtěl Hus a ještě někteří další čeští kazatelé, jako byl Matěj z Janova, se týkal především odebrání bohatství církve, které je příčinou zkorumpovanosti a neřestnosti v církvi. Hlavou

⁶⁹Tamtéž s. 5 - 7

⁷⁰Tamtéž s. 7

⁷¹BARTOŠ, František Michálek: O Husa a o Husovi. Svaz národního osvobození Praha 1935, 131 s., s. 12 - 16

církve podle nich nemá být papež, ale Kristus. A přesně takové myšlenky se Hus podle něj snažil prosadit.⁷²

Bartoš dále vyzdvihuje Husovo vystupování v této době. Sice ztrácel mezi cizinci a v zahraničí podporu, ale v Čechách získává stoupence – to je podle Bartoše nanejvýš obdivuhodné vzhledem k tomu, že byl církví tak zatracován a pronásledován. Bartoš dále zmiňuje Husovo nastoupení do funkce rektora Karlovy univerzity jako překvapivé. Vzhledem k tomu, že rektor byl volen na Karlově univerzitě, je Bartoš přesvědčen, že Hus musel mít mezi tamními akademickými mistry mnoho stoupců. Domnívá se tedy, že Hus byl navzdory církevním klatbám stále chápán jako člověk rázný a obezřetný, kterého v této obtížné době bylo potřeba ve funkci rektora, jinak by nemohl být zvolen.⁷³ Podle Bartoše sám Hus neměl veliký zájem o funkci rektora, nicméně když se na něj soustředily hlasy tolika voličů, předpokládá, že nemohl zkrátka odmítnout.⁷⁴ V tomto směru lze říci, že Bartoš pokládá Husa za zodpovědnou a důležitou osobnost, jehož názory musely být mezi tamními akademiky respektovány. Bartoš tím chce také poukázat na postoj univerzity, která tímto aktem dala najevo, že s názory Jana Husa souhlasí.

Zvláštní pohled v případě Husova odkazu Bartoš zaujímá také na město Kostnice. Především zkoumá, jak se město stavělo k Husově památce v průběhu dějin. Z Bartošových poznatků se dá vyvodit, že pohled města Kostnice na Husa byl proměnlivý. Podotýká, že ne všichni obyvatelé města Husa odsuzovali, někteří k němu chovali hluboké sympatie. Ty si měl Hus získat, když byl veden na hranici. Hus si měl v této chvíli údajně zpívat a vzývat svaté, to mělo vzbudit mezi některými Kostnickými pochyby o spravedlnosti trestu.⁷⁵ Po koncilu město nezažívá žádné radikální změny. Dokonce se město účastní 2. protihusitské výpravy do Čech.⁷⁶ Radikální změnou prochází od roku 1519 díky vystoupení reformátora Oldřicha Zwingliho. Ten podle Bartoše provedl úplnou reformaci. Městská rada v Kostnici, která se k Zwinglimu ihned

⁷²BARTOŠ, František Michálek: Husitství a cizina. Čin Praha 1931, 264 s., s. 40 – s. 43

⁷³BARTOŠ, František Michálek: M.J. Hus jako rektor Karlovy university. Společnost Husova musea Praha 1936, 32 s., s. 14

⁷⁴Tamtéž s. 10

⁷⁵NOVOTNÝ, Robert a Petr ŠÁMAL. Zrození mýtu: dva životy husitské epochy. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2011, 499 s., s 331

⁷⁶BARTOŠ, František Michálek. Hus a město Kostnice: 1415-1915. V Praze: Společnost Husova musea, 1934, 36 s., [1] obr. příl. s 4

připojí, provede podle Bartoše reformaci ve stylu husitství – církvi je zabaven veškerý majetek a má být dokonce zaveden kalich.⁷⁷ Dále dodává, že Hus, který zde měl být vymazán z povrchu zemského a zapomenut, se stává na místě, kde byl upálen, respektovaným a uctívaným mučedníkem. Bartoš dále podotýká, že podobné názory ohledně Husova odkazu se v Kostnici objevovaly už předtím.⁷⁸ Podle mě všechny tyto myšlenky dokazují, jak je Bartoš přesvědčen o unikátnosti města, kterou získalo Husovou smrtí. Z Bartošova pohledu je tedy evidentní, že Hus zasáhl do dějin tohoto místa.

Co se týče Bartošova pohledu na husitství, lze říci, že jde o velice pozitivní pohled. Bartoš chápe husitství jako celonárodní odpor a protest proti církevnímu diktátu, navíc husitské povstání podle něj dokazuje, jak silně Češi za Husem stáli. Velice zdůrazňuje unikátnost husitského hnutí, vyzdvihuje husitství jako aktivní náboženskou vzpouru, která postihla celou zemi, a navíc byla doprovázena vojenskými úspěchy. Tak, jak je Bartoš popisuje, husité zavedli mnoho vojenských pokroků do praxe⁷⁹, z toho některé, které byly jedinečnými jen pro ně⁸⁰. Bartoš zmiňuje a vyzdvihuje především husitská vítězství, kterých vydobyli podle něj nad celou katolickou Evropou. Bartoš totiž stejně jako Masaryk vystupuje proti katolické církvi a viní ji ze vzniku husitského hnutí. Husité, a zvláště ti radikální, založili město Tábor. Tady Bartoš zmiňuje a vyzdvihuje některé⁸¹ zvláštnosti, které se utvořily v tamější společnosti – např. společný majetek, verbování žen do armády, rovnost před soudem.⁸² Bartoš vidí husity jako vítěze, jelikož dosáhli svého cíle – přijímání pod obojí jim bylo, i když jen polooficiálně⁸³, povoleno v Basilejských kompaktátech.⁸⁴ Tímhle se vzdaluje od předchozích autorů⁸⁵, kteří viděli husitské hnutí spíše jako poražené po bitvě u Lipan. Bartoš jinak naprosto souhlasí s Masarykovým pojetím husitství. Naopak ostře se střetával s názory Josefa Pekaře, který viděl husitství jako úpadek v českých dějinách.

⁷⁷Tamtéž s. 5

⁷⁸Tamtéž s. 4 - 10

⁷⁹Např. první střelné zbraně

⁸⁰Např. vozová hradba

⁸¹V této době zcela ojedinělé jevy

⁸²BARTOŠ, František Michálek: Husitství a cizina. Čin Praha 1931, 264 s., s. 56.

⁸³Nikdy nebyly papežem oficiálně schváleny

⁸⁴BARTOŠ, František Michálek: Do čtyř pražských artikulů: z myšlenkových a ústavních zápasů let 1415-1420. 2. dopl. vyd. nákladem Blahoslavovy společnosti Praha 1940, 74 s., s. 29

⁸⁵Autory např. Masaryk, Novotný

Z Bartošových myšlenek o české reformaci zjišťujeme v podstatě to, co je nám známé i v Masarykově případě. I v jeho případě nemůžeme přehlédnout ovlivněnost romantismem a díly Palackého⁸⁶, ale pravděpodobně ještě jeho příslušností k Českobratrské církvi evangelické⁸⁷. Bartoš aktivně souhlasil skoro se všemi Masarykovými myšlenkami⁸⁸ týkající se české reformace a husitství a neustále je vyzdvihoval. Liší se od Masaryka způsobem podávání těchto myšlenek - Bartoš se totiž hodně soustředil na jednoduché popisování – v jeho dílech proto převažuje faktografie. Jeho idealizace a hájení husitství zachází až tak daleko, že jej vidí jako boj za demokracii a spravedlnost. Přitom naprosto vynechává popisy drancování země⁸⁹, kterou husité taktéž činili.⁹⁰ Nepopisuje také dopady hospodářské a sociální krize v Čechách, která se v průběhu husitských bojů ještě víc prohloubila. Domnívá se, že husitství bylo jen českou národní záležitostí a také svým způsobem odpor proti Němcům v Čechách. Někteří pozdější autoři by s tímto názorem nesouhlasili, například podle Kalivody hrála německá inteligence důležitou úlohu při zakládání ideologie husitského města Tábora.⁹¹

⁸⁶Masaryk i Bartoš vyzdvihují husitství jako vrchol českých dějin, především však husitské radikály, popisují Jana Husa jako velkého národního mučedníka a oběť církevní nespravedlnosti

⁸⁷po převratu roku 1918 odchází od katolíků, aby se roku 1919 mohl stát členem Českobratrské církve evangelické

⁸⁸na rozdíl od ostatních Gollovců

⁸⁹v Čechách i v zahraničí

⁹⁰ČORNEJ, Petr. Světla a stíny husitství: (události, osobnosti, texty, tradice) : výbor z úvah a studií. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011, 481 s. ISBN 978-80-7422-084-5., s. 47

⁹¹KALIVODA, Robert. Husitská ideologie. 1. vyd. Praha: NČSAV, 1961, 560 s., s 127

4 JOSEF PEKAŘ A JEHO POSTOJE K HUSITSTVÍ

Vzhledem k tomu, že jsme si zde uvedli tři zastánce husitství, myslím, že by bylo vhodné uvést i nějakého odpůrce. Takovým byl Josef Pekař. Josefa Pekaře řadíme mezi nejvýznamnější české historiky 20. století. Jeho díla se vyznačují snahou přiblížit čtenáři dobové prostředí. I on patřil do Gollovy školy historiků. Pekař odmítal Masarykovo a Bartošovo stanovisko o husitství jako vrcholu českých dějin. Považoval je za naprostý úpadek. A neustále se snažil to dokázat. I jeho přístup k dějinám se lišil od Masarykových. Pekař totiž kladl velký důraz na vědeckost a objektivitu práce. Například Kalivoda uvádí, že to byl právě Pekař, kdo vytkl Palackému jeho romantickou představu o staroslovanské demokracii v husitství.⁹² Také označil za chybné Palackého tvrzení o konci české demokracie u Lipan, Pekař totiž pokládal bitvu u Lipan za začátek zlepšení hospodářské a společenské situace v Čechách.⁹³ Pekař proto usiloval o přepracování Palackého děl s cílem jim dodat vědeckou objektivitu.

Josef Pekař dává vinu za vznik husitství tehdejšími poměrům v církvi. Tvrdí, že do hierarchie církve se dostávalo čím dál víc nepovolaných lidí, kterým šlo spíše o vlastní blahobyt, než o službu bohu.⁹⁴ Pekař byl přesvědčen, že vrcholem toho všeho byla existence tří papežů v katolické církvi – jeden v Avignonu a další pobývající v Římě a Cařihradu. Podle Pekaře jde o období největšího chaosu a morálního úpadku v katolické církvi. Proto se podle něj v této době začínají objevovat hlasy reformace. Ten, kdo se odvážil otevřeně vystupovat proti církvi, byl Jan Hus. Pekař souhlasí s Husovou myšlenkou o obsazování církevní hierarchie jen pravými křesťany. Podle profesora Pekaře šlo ale o myšlenky naprosto nepřijatelné pro tehdejší společnost, hlavně pro katolickou církev. Pekař zaujímá stanovisko, že tehdejší lidé museli vědět, že má pravdu, ale báli se to dát najevo. Dá se tedy říct, že Pekařův pohled na středověkou církev byl kritický. Prvorepublikový obraz Jana Husa Pekař nazýval „lžihusem“, Pekař tímto výrazem vyjadřoval nesouhlas s propagovanou antikřesťanskou podobou Husa,

⁹²KALIVODA, Robert. Husitská ideologie. 1. vyd. Praha: NČSAV, 1961, 560 s., s 62

⁹³ČORNEJ, Petr. Lipanské ozvěny. 1. vyd. Jinočany: H&H, 1995, 203 s. ISBN 80-85787-80-6., s 141

⁹⁴PEKAŘ, Josef: Mistr Jan Hus. Mladé proudy Praha 1919, 16 s., s. 5

kterou mu dal Masaryk a který Pekař považoval za ideologicky zmanipulovaný. Tento výraz si ale mnoho lidí vysvětlilo jinak a Pekař se stal díky tomu u nich neoblíbeným.⁹⁵ Pekař proti samotné osobě Jana Husa nic neměl a jeho osobnost respektoval. Pokládal jej za pravého reformátora církve, který se rozhodně nechtěl s církví rozejít, ale napravit ji. Můžeme tedy říct, že Pekař uznává důležitost reformace církve. Na tomhle se shodne i se svými rivaly⁹⁶.

Pekař si myslí, že Hus byl pravým nástupcem Viklefa. Stejně jako Viklef i Hus byl totiž podle Pekaře nebojácným bojovníkem za pravdu a nebál se říct svoje názory nahlas.⁹⁷ Pekař se domnívá, že právě díky těmto vlastnostem byl Hus předurčen, aby se stal reformátorem⁹⁸, jež měl zakončit Viklefovu práci, a tím podle něj nemohl být každý.⁹⁹ Pekař uvádí jako příklad Matěje z Janova, jenž s Viklefovými názory nejdříve také souhlasil, ale pokud byl vyzván církví, aby odvolal to, co si myslí, tak také učinil – nebyl zkrátka tak odvážný jako Hus a Viklef. Tímto přisuzuje Husovi jistou unikátnost a odvalu.

Pekař se také zabýval fakty o Husově životě, v roce 1923 pro nedostatek průkazných pramenů zpochybnil stanovisko označující jako Husovo rodiště středočeský Husinec u Klecan zastávané Jindřichem Vančurou. Vančura nemohl v diskuzích s Pekařem své tvrzení ničím průkazným podepřít. Veřejné mínění nakonec dalo přednost tradičnějšímu tvrzení označující za Husovo rodiště jihočeskou obec Husinec, v této době též bez podpory důkazů.¹⁰⁰ Pekař se dále zabývá dobou, kdy Hus káže v Betlémské kapli. Pekař je přesvědčen, že je to právě zde, kde definitivně utvrdí svoji pozici jako bojovník proti mravnímu úpadku církve a prodeji odpustků. Hus ale podle Pekaře kázal také proti Němcům, čímž vlastně dával reformaci i nacionální ráz.

Podle Pekaře spory v církvi nejsou jediným důvodem pro vznik husitství, svůj podíl¹⁰¹ na tom měla mít i německá menšina žijící v Čechách, a to především díky jejímu

⁹⁵POSPÍŠIL, Ctirad : Mistr Jan Hus a čeští katolíci., In Pantheon 9/2., 53 s., s. 11

⁹⁶Masarykem, Bartošem

⁹⁷PEKAŘ, Josef: Mistr Jan Hus. Mladé proudy Praha 1919, 16 s., s. 6

⁹⁸A nejspíš i mučedníkem

⁹⁹Tamtéž s. 6

¹⁰⁰ŠMAHEL, František. Jan Hus: život a dílo. Vyd. 1. Praha: Argo, 2013, 312 s., [16] s. obr. příl. ISBN 978-80-257-0875-0., s 14

¹⁰¹ I když menší než v případě církve

vzrůstajícímu vlivu. Podle Pekaře je to tím, že se v Čechách usadilo příliš mnoho Němců.¹⁰² Podle Pekaře vztahy mezi Husem a Němci nebyly nikterak dobré. Podle něj se Hus staví proti nasazování Němců do českých úřadů, vyčítá Čechům, že se jim nestavějí na odpor. Pekař si tedy představuje Husa jako jakéhosi odpůrce cizinců v českých úřadech, v této souvislosti zmiňuje Husovo vystupování proti německým konšelům na Starém Městě. Je přesvědčen, že Hus nejspíš také přispěl k tomu, že se král zasadil o českou většinu ve Staroměstské radě.¹⁰³ Pekař zmiňuje Husův blahopřejný dopis polskému králi Vladislavovi poté, co porazil řád německých rytířů v bitvě u Grunwaldu. Díky tomu všemu se Pekař domnívá, že Hus vidí v Němcích společného nepřítele nejenom Čechů, ale nejspíše všech Slovanů. Ale nejvíce si král i Hus znepřátelili Němce Dekretem kutnohorským. Ten totiž dal převahu Čechům nad cizinci na univerzitě. Pekař tedy považuje krále Václava za Husova spojence a ochránce. To několikrát zabránilo tomu, aby byl Hus vydán do Itálie, aby se tam dostavil k soudu.¹⁰⁴

Pekař zastává názor, že ačkoliv dekret odstartoval střety mezi českými a cizími akademiky, bylo to, co rozjelo českou formu reformace. Nedlouho poté umírá arcibiskup Zbyněk. Nový arcibiskup byl králi naprosto loajální. Pekař zdůrazňuje, že v této době Hus ustoupil do pozadí, dokonce se i na čas vzdává Viklefových myšlenek, na určitou dobu dokonce přestává s kázáním proti korupci v církevní hierarchii.¹⁰⁵

Pekař se však nejvíce věnuje vrcholu Husovy činnosti. Podle něj se odehrává v pozdější době, kdy vzdoropapež Jan XXIII. začne s prodeji odpustků. Pekař je přesvědčen, že to byl právě prodej odpustků, který přiměl Husa k jeho největší kazatelské činnosti, která skončila až jeho smrtí. V této době jsou sice na něj uvaleny největší represe. Pekař je však přesvědčen, že to Husa akorát více utvrdí v jeho činnosti - dokazuje to díly, které v této době sepíše¹⁰⁶. Hus dokonce začíná působit i v okolí pozdějšího města Tábora.¹⁰⁷ Pekař se tedy domnívá, že církev svým tlakem na Husa dosáhla opačného výsledku, než očekávala.

¹⁰²PEKAŘ, Josef: Mistr Jan Hus. Mladé proudy Praha 1919, 16 s., s. 7

¹⁰³Tamtéž s. 7

¹⁰⁴Tamtéž s. 9

¹⁰⁵Tamtéž s. 9

¹⁰⁶Jedná se především o Postilu a O církvi

¹⁰⁷Tamtéž s. 11

Pekař si všímá a komentuje Husův postoj vůči koncilu v Kostnici. Zastává názor, že svými cíli na Husa působí pozitivně. Hus podle něj ale také moc dobře věděl, že tam může přijít o život, Pekař dodává, že Husovi smrt nevadila, jelikož byl přesvědčen o své vlastní pravdě a sám sebe viděl jako stoprocentního křesťana, smrt se u něj rovnala životu věčnému, jak se domnívá Pekař. O glejtu, který mu měl zaručit bezpečnost, prý Hus věděl, ale rozhodně nevěřil, že mu zaručí bezpečnost i v případě odsouzení. Pekař se tedy domnívá, že se Hus nejenže nebál smrti, ale jel do Kostnice připraven tam zemřít mučednickou smrtí. Jiný autor – Jiří Kejř tyto myšlenky dále rozvíjí, dochází k závěru, že Hus tak činil, aby neporušil Kristův zákon, ale také aby nezklamal své posluchače v Betlémské kapli a šlechtické ochránce.¹⁰⁸ Navíc Hus viděl v jakékoliv formě odvolání jakési pokušení, kterému nehodlal podlehnout.¹⁰⁹ Podle Pekaře jeho vězňatelé ho chtěli donutit odvolat především větu uvedenou v traktátu O Církvi týkající se poslušnosti křesťanů vůči křesťanským duchovním, v níž praví, že pokud jsou příkazy papežovy nebo jiného duchovního v rozporu s biblí, pak křesťan není povinen je poslouchat. Právě Husovo trvání na této větě ho podle Pekaře stálo život.¹¹⁰ Jiří Kejř ale v podstatě vyvrací tuto tezi. Dochází k závěru, že nevíme, jak celý Husův proces proběhl. V tomto případě poukazuje na nedostatek pramenů z Husova procesu, především na absenci soudních protokolů, díky tomu nemůžeme s naprostou jistotou vědět, jaká obvinění sehrála v Husově případě klíčovou roli a kvůli kterým byl odsouzen k trestu smrti.¹¹¹

Podle Pekaře Husův život sice skončil na hranici, ale reformace v Čechách tím neskončila, ba naopak byla tím podle Pekaře posílena a urychlena. Hned po jeho upálení se ozval nesouhlas české šlechty s rozsudkem, který byl nad Husem vykonán.¹¹² Čechy podle Pekaře popadl hněv z Husovy smrti a reformační zápal vůči církvi. Tento „reformační zápal“ nenalezl v Čechách odpor ve šlechtě ani v králi a mohl v Čechách naplno prosadit své aktivity ve formě husitského hnutí. Pekař je však přesvědčen, že toto hnutí příliš české reformaci církve nepomohlo, spíše ji škodilo. Pekař si však myslí, že Češi a Hus dosáhli svého vítězství, jelikož jejich ideje nakonec přetrvaly. Nakonec to

¹⁰⁸ KEJŘ, Jiří. Jan Hus známý i neznámý: (resumé knihy, která nebude napsána). Vyd. 1. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2009, 137 s. ISBN 978-80-246-1643-8., s. 101

¹⁰⁹ Tamtéž s. 101

¹¹⁰ PEKAŘ, Josef: Mistr Jan Hus. Mladé proudy Praha 1919, 16 s., s. 13

¹¹¹ KEJŘ, Jiří. Husův proces. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2000, 235 s. ISBN 80-7021-387-6., s. 145 - 146

¹¹² PEKAŘ, Josef. Žižka a jeho doba. V Praze: Vesmír, 1927, sv. 1., 283 s., s. 43 - 44

byli totiž církevní představitelé sami, kteří nabídli Čechům vyjednávání, na kterém se nebude soudit jejich a Husovo učení, ale bude se rozhodovat o pravdě jejich a koncilu na základě zákona božího a praxe prvotních křesťanů¹¹³ – tento krok církve jasně svědčí podle Pekaře o vítězství české reformace, protože přesně něčeho takového Hus chtěl dosáhnout na concilu v Kostnici.

Co se týče Pekařova názoru na průběh husitství, vidí v něm jen velmi málo kladů. Uvádí například počestění měst. Jinak je k husitství velmi kritický na rozdíl od ostatních autorů té doby¹¹⁴. Pekařův negativní postoj k husitství je ale spíš způsoben jeho konzervativností a vírou v osvědčené tradice, které obvykle bývají v průběhu náhlých revolučních změn odstraňovány, proto choval odpor vůči jakýmkoliv revolucím a to platilo i pro tu husitskou.¹¹⁵ Jsem přesvědčen, že Pekař by jistě byl pozitivněji nakloněn husitům, kdyby jejich hnutí neprobíhalo revolučně a bez násilí. Staví se proti glorifikaci husitství a zamlžování krutostí, které husité prováděli na svých nepřátelích a odpůrcích. Kvůli tomu byl často ve sporu s Masarykem a dalšími osobnostmi své doby, kteří obhajovali husitství. Jeden z největších názorů, které se Pekař snažil vyvrátit, byl, že husitství je národním bojem za demokracii. Snaží se svoji tezi podepřít výkladem letáku ze Bzí hory, o němž je přesvědčen, že dokazuje, že husité včetně táboritů nikdy nedospěli k žádnému demokratismu.¹¹⁶ Podle něj husitští vůdcové byli despotové, a to především Žižka z Trocnova. Ten podle Pekaře byl především vojákem, který prosazoval svoji vůli silou. Pekař poukazuje, že Žižka nechával pálit kněze, bořit a plenit kostely a že se tak jednalo o vandalismus z jeho strany.¹¹⁷ Ohledně Žižky odmítá především Palackého názor, že byl bojovníkem proti feudalismu a šlechtě. Pekař to popírá tvrzením, že Žižka sám patřil k nižší šlechtě a měl přátelské vztahy s některými urozenými rody a rytíři, kteří bojovali po jeho boku.¹¹⁸ Pekař byl přesvědčen, že jedním z největších zdrojů idealizace Žižkovi osobnosti byly práce univerzitního učitele Václava Tomka, ačkoliv řada jiných intelektuálů jako F. M. Bartoš nebo Jaroslav Prokeš

¹¹³PEKAŘ, Josef: Mistr Jan Hus. Mladé proudy Praha 1919, 16 s., s. 16

¹¹⁴Např.: Masaryk, Bartoš

¹¹⁵ČORNEJ, Petr. Lipanské ozvěny. 1. vyd. Jinočany: H&H, 1995, 203 s. ISBN 80-85787-80-6., s 140 - 141

¹¹⁶KALIVODA, Robert. Husitská ideologie. 1. vyd. Praha: NČSAV, 1961, 560 s., s 415

¹¹⁷PEKAŘ, Josef. Žižka a jeho doba. V Praze: Vesmír, 1930, sv. 3., 330 s., s 290 - 291

¹¹⁸PEKAŘ, Josef. O smyslu českých dějin. Praha: Rozmluvy, 1990, 418s. ISBN 0-946352-70-4., s. 132

model Tomkova Žižky přijala, on se jej snažil vyvrátit, jak uvádí Čornej.¹¹⁹ Tábor popisuje Pekař jako město radikálních husitů, v něm vidí velký zdroj problémů pro české země. Podle Pekaře se odklonili od umírněných husitů vedených pražskou univerzitou a bránili tak navázání mírových jednání se Zikmundem. Ty bylo možné navázat až po bitvě u Lipan. Pekař odsuzuje tyto činy radikálních husitů, podle něj byly příčinou tehdejšího chaosu v českých zemích. Pekař přidává ke své kritice husitů příklady jejich nejednotnosti, poukazuje přitom na šarvátky mezi táborskými husity a takzvanými sirotky¹²⁰, s touto tezí souhlasí i jeho velký rival – F. M. Bartoš.¹²¹

Z Pekařových myšlenek můžeme říct, že vyzdvihuje Husovu osobnost podobně jako Masaryk a Bartoš. Je však přesvědčen, že jeho cílem byla pouze náprava církve a nikoliv celé společnosti. Pekař své studium Husovy osobnosti soustředí především na dobu, kdy už kázal proti církvi. Dále se také věnuje době těsně před Husovou smrtí. Jeho osobnost se snaží oprostit od mýtů, které se v průběhu staletí kolem něho utvořily. Husitství popisuje jako hnutí, kterému dnes stěží budeme rozumět, jelikož nás od něj dělí příliš velká doba. Rozhodně ho ale nevidí v pozitivním světle. Je totiž přesvědčen, že Husovy myšlenky šlo prosadit i bez násilí. Pekař popisuje husitské čechy jako plně nepokojů a konfliktů, které nebylo jen mezi církví a husity, ale hlavně mezi husity samými.¹²² Především však kritizuje radikální křídlo husitů, které podle něj nadělalo v českých zemích největší škody především tím, že bránilo navázání jednání se Zikmundem.

Pekař na závěr svých myšlenek k Husovi dodává, že můžeme být hrdí na to, že jsme členy národa, ze kterého vzešly takové osobnosti, které si stojí za svou pravdou až do smrti a které ve své snaze pravdu naleznout dokonce rozumově a kulturně předstihly národy starší. Pekař proto chce, abychom si z Husa brali příklad a nezapomínali na jeho skutky, jež se zapsaly do dějin.¹²³ Pekař ve své době nebyl u veřejnosti oblíbeným historikem pro své názory na husitství. Zastánce měl v řadách katolíků chovající odpor

¹¹⁹ČORNEJ, Petr. Světla a stíny husitství: (události, osobnosti, texty, tradice) : výbor z úvah a studií. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011, 481 s. ISBN 978-80-7422-084-5., s 352 - 353

¹²⁰Tak si začali říkat někteří husité po Žižkově smrti

¹²¹ŠMAHEL, František. Husitské Čechy: struktury, procesy, ideje. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001, 756 s. ISBN 80-7106-468-8. S 187

¹²²ŠMAHEL, František. Husitské Čechy: struktury, procesy, ideje. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001, 756 s. ISBN 80-7106-468-8. S 187

¹²³PEKAŘ, Josef: Mistr Jan Hus. Mladé proudy Praha 1919, 16 s., s. 16

proti husitství, kteří se domnívali, že Pekař je jedním z nich. Ano, Pekař byl katolík, ale pouze matrikový. Jeho odpor k husitství vycházel¹²⁴ z jiných příčin.¹²⁵

¹²⁴ Jak jsme si už uvedli

¹²⁵ POSPÍŠIL, Ctirad : Mistr Jan Hus a čeští katolíci., In Pantheon 9/2., 53 s., s. 11

5 HUS JAKO ZASTÁNCE SOCIÁLNÍ SPRAVEDLNOSTI

Zdeněk Nejedlý byl narozen roku 1878 v Litomyšli. Již za svého dětství se znal s Aloisem Jiráskem. Vystudoval historii na filosofické fakultě Univerzity Karlovy. Stejně jako většina osobností v této práci byl také historikem. Studoval u Jaroslava Golla. Za svého života se Nejedlý stal propagátorem komunistických myšlenek. Tyto ideje značně ovlivnily i jeho historická díla a názory na Jana Husa a husitství. Nejedlý byl také aktivním politikem. V meziválečné době se stal členem mnoha socialistických a prosovětských spolků. Můžeme říci, že Nejedlý se v průběhu existence 1. republiky stává komunistou¹²⁶ chovající velký obdiv k Sovětskému svazu. Proto druhou světovou válku přečkal právě v této zemi. Po druhé světové válce se stal aktivním politikem, zastával funkce jako ministr školství nebo ministr práce. Z těchto pozic pomáhal komunistům v ideologické propagaci a omezení činnosti církevních škol v zemi. Právě jeho ideologické přesvědčení značně ovlivnilo jeho myšlenky, které vytváří svůj vlastní obraz a názor na Jana Husa¹²⁷. Je to právě Nejedlý, komu se přičítá začátek nazírání na Husovu osobu jako na socialistického revolucionáře, snažícího se o změnu ve fungování tehdejší středověké společnosti.¹²⁸ Jeho vyzdvihování Husovy osobnosti jako bojovníka za sociálně slabší jde ruku v ruce s komunistickými ideály. Očima komunistů je totiž Hus osoba, díky které vypukla slavná husitská revoluce a došlo k mnoha změnám v českých zemích, to komunistickým idejím vyhovuje, jelikož docházejí k závěru, že ke změnám ve společnosti lze dojít jen revolučně. Na Nejedlého studie pak navazovala celá řada dalších podobně ideologicky orientovaných historiků.

Zdeněk Nejedlý zastává názor, že Hus byl největším Čechem v našich dějinách. Nevěří však, že by průměrný čtenář dokázal pochopit myšlenky, které Hus ve svých dílech sděluje – je přesvědčen, že Husovy myšlenky musíme chápat s ohledem na jeho dobu, tedy před více než pěti sty lety. Podle něj Hus není významný jen pro český národ, ale

¹²⁶do KSČ vstoupil, ale až v roce 1939

¹²⁷Který musel samozřejmě být v souladu s ideologií komunistické strany

¹²⁸ŠMAHEL, František. Jan Hus: život a dílo. Vyd. 1. Praha: Argo, 2013, 312 s., [16] s. obr. příl. ISBN 978-80-257-0875-0., s. 231

pro celý svět. Tvrdí to s ohledem na svou dobu, která je podle něho těžká, jelikož se utváří nová epocha a často se obracíme právě k těmto velkým osobnostem v našich dějinách. Jan Hus to podle něj prokázal svými revolučními myšlenkami a neústupností od své pravdy.¹²⁹

Podle Nejedlého touto pravdou Hus nemyslí jen pravdu rozumovou, ale také pravdu mravní. Touto pravdou mravní, jak je přesvědčen Nejedlý, chtěl Hus, aby se řídili všichni lidé. Nejedlý přirovnává Husovu pravdu k mravním zásadám a řádnému chování. Nejedlý uvádí jako jednu z podmínek k dosažení Husovy morální pravdy rovnost lidí mezi sebou. Podle něj Hus tuto myšlenku rovnosti mezi lidmi často vštěpoval svým přívržencům.¹³⁰ Domnívá se, že Hus na tuto myšlenku kladl důraz, jelikož sám pocházel z prostého lidu. Hus podle něho hájí své myšlenky ohledně rovnosti slovy obsaženými v modlitbě Otčenáš. Nejedlý dále zastává názor, že Hus usiloval o sociální rovnost mezi lidmi. Nejedlý zastává názor, že podle Husa chudí lidé byli morálnější, a proto by zasloužily lepší podmínky k životu. Jako příklad uvádí Husovu tezi, ve které chudí lidé vidí i v bohatých lidech sobě rovné, proto, jak se domnívá Nejedlý, pro Husa působili morálněji.¹³¹ Vzhledem k těmto myšlenkám si myslím, že Nejedlý musel být ve své době už značně ovlivněn komunistickými ideály, jelikož už tehdy staví Husa do pozice jakéhosi revolucionáře za chudý lid a sociální rovnost navíc bojující proti bohatým feudálům.

Další věcí, kterou se Nejedlý zabývá, je bohatství z Husova pohledu. Usuzuje, že Hus vnímal bohatství velice negativně. Bohatství a moc podle něj jsou přímo pro lidi toxické. Dále podle něj Hus považuje lakomství za jeden z největších hříchů vůbec. Jde o něco, co má být původcem všeho zla ve světě. Má jít o největší překážku k Husově morální pravdě. Hus podle Nejedlého nejvíce kritizoval bohatství ve svém dílu *O církvi*. Zde se věnoval především korupci a zesvětštění církve, a to díky jejímu zbohatnutí. I přes tuto Husovu snahu napravit církev Nejedlý předpokládá, že Hus nejvíce toužil po odstranění majetkových rozdílů mezi nejvyšší vrstvou společnosti a chudinou. Nejedlý uvádí příklad - Husovým řešením v tomto případě je, aby bohatá šlechta dala v době nouze alespoň nějaký svůj majetek a bohatství k dispozici chudině, jelikož čím větší je

¹²⁹ NEJEDLÝ, Zdeněk: *Mistr Jan Hus a jeho pravda*. Domov Praha 1919, 37 s., s. 11

¹³⁰ Tamtéž s. 15

¹³¹ Tamtéž s. 15

nouze, tím se zmenšuje právo bohatých na jejich vlastní majetek.¹³² Nejedlý v tomto případě uvádí, že podle Husa právo chudých vzít si něco z majetku bohatých naopak stoupá, a to do té míry, že to ospravedlňuje i krádež.¹³³ Hus se z jeho pohledu dále věnuje kritice šlechty. V jejím případě kritizuje pokuty jako další způsob obohacování na úkor chudých a pracujících. Je v podstatě evidentní tedy, že Hus pro Nejedlého byl postavou bojující za zvýšení životní úrovně chudiny, a to i na úkor majetných. Bohužel Nejedlého představy obsahují jen velmi málo myšlenek o Husově vztahu k církvi. Tomuto tématu se věnuje jen velmi málo. To stojí za pozornost, jelikož hodně autorů¹³⁴ je přesvědčeno, že Hus chtěl napravit církev a nikoliv celou společnost. Nejedlého názor působí opačně¹³⁵. Za pozornost také stojí Nejedlého jasná představa o fungování středověké společnosti. Nejedlý příliš často dochází k jednoznačným a v podstatě neobjektivním závěrům¹³⁶.

Z těchto myšlenek lze s určitostí říct, že Nejedlý si představuje Husa jako jakéhosi sociálního revolucionáře. Hus ale z jeho pohledu nekritizuje jenom bohatou šlechtu a církev, ale i neurozené zbohatlíky, kterými jsou podle něj obchodníci, kteří se podle něho ničím neliší od lichvářů. Jako příklad Nejedlý uvádí Husovu tezi, v níž tvrdí, že obchod je nezaslouženým bohatnutím na úkor druhých, nevyžadující skoro žádné úsilí a práci. V tomto ohledu se Hus hněvá speciálně na Čechy, protože si rádi vydělávají obchodem, místo aby fyzicky pracovali, a tím pádem podle něj i spravedlivě vydělávali. Nejedlý se nám v tomto případě snaží ukázat, že bohatství je z pohledu Husa něčím, co vždy vede k hříchu a hříšnému chování. Hus podle něho chce, aby veškeré bohatství kýmkoliv vlastněné na světě zmizelo, tím by skončily všechny nesváry včetně válek.¹³⁷ Myslím, že Nejedlý se touto tezí snaží ospravedlnit zabavování soukromého majetku¹³⁸, které probíhalo v zemích s komunistickým režimem.

Další překážkou k Husově pravdě je podle Nejedlého pýcha. Má se jednat o pýchu vycházející z majetkového bohatství a moci nad poddanými, kteří jsou touto mocí

¹³²Tamtéž s. 17

¹³³Tamtéž s. 17 - 18

¹³⁴Pekař, Novotný

¹³⁵Jako by Hus chtěl měnit spíše společnost než církev

¹³⁶Jde o závěry typu „Bohatá a zkorumpovaná je šlechta“ nebo „Pracovitý a utlačovaný je chudý lid“.

Nejedlý nepřipouští jiné alternativy.

¹³⁷Tamtéž s. 18

¹³⁸Takzvané „znárodňování“

utiskování. V tomto směru je Nejedlý přesvědčen, že Hus kritizuje především šlechtu.¹³⁹ Nejedlý vysvětluje, že Hus schvaluje disponování světskou mocí, ale jen v případě, že je správně použita – tato moc má sloužit prostým lidem, má je chránit a pomáhat jim v době nouze. Hus podle Nejedlého naprosto odsuzuje, pokud je tato moc zneužita k vlastnímu obohacování a povyšování se nad druhé. V tomto směru je přesvědčen o Husově názoru, že nejsme povinni poslouchat takovou šlechtu. Jiní autoři¹⁴⁰ vyzdvihují a dále rozvíjejí tyto Nejedlého myšlenky, jsou přesvědčeni, že Hus skutečně nabádal ke vzpouře lidu proti feudalismu jako takovému.¹⁴¹ Co se týče majetkového bohatství, je Nejedlý přesvědčen o Husově jasně negativním postoji vůči němu.¹⁴² Jiný historik – Jiří Kejř se tomuto tématu také věnuje, dochází k závěru, že Husův negativní vztah k majetné šlechtě a církvi vycházel z vlivu Viklefova díla *De civili dominio*.¹⁴³

Nejedlý také charakterizuje Husovu dobu střety mezi německou menšinou žijící na našem území a českým národem. Hus se podle něj staví proti německé menšině. Zde mohu nalézt jistý rozpor, jelikož sám Hus tvrdil, že jsou mu milejší dobří cizinci a Němci, nežli zbabělí Češi.¹⁴⁴ Přesto Hus podle něho zastával názor, že na českém území mají mít obyvatelé českého národa navrch.¹⁴⁵ Hus to měl dokazovat například tím, že chtěl, aby se na úřadech a v jiných důležitých institucích v českém království mluvilo pouze česky.¹⁴⁶ Nejedlý tedy usuzuje, že dvojjazyčnost je podle Husa podnětem ke svárům a roztržkám a je tedy škodlivá. Hus slovy Nejedlého tvrdí : “Pojme-li Čech Němkyni, aby děti ihned se česky učily a nedvojily řeči, neb řeči dvojení jest hotové závidění, roztržení, popuzení a svár.”¹⁴⁷ Chce tím říct, že to mají být zkrátka Češi, kteří mají mít na svém území jazykovou, kulturní a mocenskou převahu, takový postoj podle Nejedlého Hus zastával. Nejedlý dochází k závěru, že Hus se snažil především povzbudit Čechy k vyšší vlastenecké aktivitě.¹⁴⁸ Nejedlý jako důvod tohoto tvrzení

¹³⁹Tamtéž s. 23

¹⁴⁰např.: Kalivoda

¹⁴¹KALIVODA, Robert. Husitská ideologie. 1. vyd. Praha: NČSAV, 1961, 560 s., s. 156 - 157

¹⁴²Tj., že by mělo být rozdáno chudobě

¹⁴³KEJŘ, Jiří. Stát, církev a společnost v disputacích na pražské universitě v době Husově a husitské. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1964, 63 s., s. 32 - 33

¹⁴⁴Výklad Desatera: celý citát v první větě podle nápisu v Kostnici je dokončen podle „Na každý den 2015“ (ed. Joel Ruml). Kalich, Praha 2014, s.34

¹⁴⁵NEJEDLÝ, Zdeněk: Mistr Jan Hus a jeho pravda. Domov Praha 1919, 37 s., s. 27 - 30

¹⁴⁶NEJEDLÝ, Zdeněk: Hus a naše doba. Maják Praha 1936, 32 s., s. 9

¹⁴⁷NEJEDLÝ, Zdeněk: Mistr Jan Hus a jeho pravda. Domov Praha 1919, 37 s., s. 28

¹⁴⁸Tamtéž s. 27

uvádí Husovo napomínání Čechů ve svých proslovech, týkajících se právě těchto témat. Nejedlý dále rozvádí kritiku německého vlivu na českém území. Němci nijak nenásledovali Husovy myšlenky, a dokonce byli spolehlivými spojenci církevního kněžstva, podle Nejedlého. Nejedlý dochází k závěru, že Němci tak činili, aby ochránili své postavení v zemi, jejich největším spojencem měla být právě církev a stav, ve kterém se nacházela, jim naprosto vyhovoval, proto obvykle nesouhlasili s Husovými myšlenkami.¹⁴⁹ Nejedlý dále vidí Husa jako šířitele českého jazyka, podle něj Hus tak činil, jelikož kázal pouze v češtině. Vidí tedy Jana Husa také jako vlastence prosazujícího český jazyk, jeho vlastenectví se dále snaží dokázat nejenom poukazováním na jeho proslovy proti německé menšině v Čechách, ale i jeho snahou o prosazování českého jazyka. Vzhledem k době, kdy nacistické Německo podporovalo nepokoje v Sudetech a představovalo tedy vážné ohrožení pro existenci Československa, se u Nejedlého dá pochopit, že v Husových dílech hledal především konflikty mezi českým a německým národem. Pro Nejedlého byl Hus samozřejmě ještě také bojovníkem za sociální práva chudých. Bohužel mezi těmito dvěma představami o Husově činnosti¹⁵⁰ jeho skutečná snaha o nápravu církve upadá v případě Nejedlého do pozadí.

Nejedlý dále vysvětluje, že je třeba, abychom bojovali proti zlu všude a všemi možnými a dostupnými prostředky. Nejedlý přímo nedefinuje, co je podle něj to zlo, ale naznačuje nám, že jde o německý útlak v českých zemích. Vyzývá český národ, aby proti němu bojoval. Podle něj tak nepraví pouze on, ale i Hus. V tomto případě je podle něj ospravedlněna i válka. Je přesvědčen, že plnění těchto povinností je součástí Husovy morální pravdy, kterou by speciálně Češi měli dodržovat. Nejedlý uvádí případy, kdy jsou Češi v těchto ohledech Husem kritizováni pro svoji pasivitu a neochotu se postavit útlaku na odpor.¹⁵¹

Ve spojení s husitským hnutím nám Nejedlý popisuje Husovu představu bojovníka za pravdu a proti zlu. Má jít o bojovníka, jenž je vytrvalý a neústupný, má bojovat pro obranu pravdy a nikoliv pro majetek a loupení. Hus nechce, aby vedený boj byl plný násilí, pomsty a krvežíznivosti. Má jít o jakýsi mírový boj, jehož cílem je touha zničit

¹⁴⁹Tamtéž s. 30

¹⁵⁰Tj. Hus jako socialista a vlastenec

¹⁵¹Tamtéž s. 33

pouze zlo, pomoci dobru a ochraňovat slabé.¹⁵² Pro vedení tohoto druhu boje je třeba se naučit rozlišovat boj násilný a hněvivý od boje a hněvu spravedlivého. Nejedlý považuje husity za bojovníky, kteří se řídili těmito Husovými představami, a je přesvědčen, že Hus svojí definicí „spravedlivého bojovníka“ napomohl vzniku jejich hnutí.¹⁵³ Jejich spravedlnost nalézá ve svých studiích zabývajících se městem Tábořem. Poukazuje zde na tábořské písně, jejichž tématem je dítě vyžadující ochranu.¹⁵⁴ Díky tomu Nejedlý usuzuje, že Hus chce po stoupencích svého učení, aby vedli spravedlivý a vytrvalý boj. Bojovník, který napadá slabé pro majetek a bohatství, je podle něho bojovníkem zla a Hus jej odsuzuje. Takovými bojovníky jsou podle něj žoldnéři, králové, rytíři a panoši. Ti všichni podle něj bojují pro vlastní majetkové obohacení a jsou tedy nepřáteli míru a přátelství. Nejedlý zastává názor, že podle Husa jsou jasnými představiteli zla. Nejedlý je přesvědčen, že je to právě z těchto důvodů, proč Hus nehodlal na koncilu v Kostnici odvolat své názory na chod církve – považoval totiž sám sebe za bojovníka pravdy.¹⁵⁵

Z Nejedlého myšlenek je unikátní jeho trvání na představě husitství jako boje za třídní spravedlnost a stejně tak jeho představa Jana Husa jako nepřímého zakladatele tohoto hnutí¹⁵⁶. Jak Husovi, tak husitům připisuje prvky a tendence, které pro jejich dobu nejsou typické¹⁵⁷. Nejedlý neuvádí k těmto tezím žádné přímé prameny. Přesto staví tyto představy do popředí, a to i před skutečnou Husovu snahu o nápravu církve. Je v podstatě zcela evidentní, že jeho závěry nejsou tak úplně vědeckého charakteru, ale spíše odpovídají jeho politicko-stranické orientaci. Ve svých dílech nicméně vyzdvihoval i vlastenecké charaktery husitského hnutí¹⁵⁸. Nejedlý se nezabýval husity jen z historického pohledu, značných poznatků dosáhl i ve svém bádání zabývajícím se

¹⁵²Tamtéž s. 33

¹⁵³Stal se tedy podle Nejedlého jakýmsi nepřímým zakladatelem.

¹⁵⁴KALIVODA, Robert. Husitská epocha a J.A. Komenský. 1. vyd. Praha: Odeon, 1992, 312 s. ISBN 80-207-0341-1., s. 258 - 259

¹⁵⁵NEJEDLÝ, Zdeněk: Mistr Jan Hus a jeho pravda. Domov Praha 1919, 37 s., s. 33 - 35

¹⁵⁶Unikátní je také v tom, že byl jeden z prvních známých historiků, kteří toto ideologické zabarvení Husovy osobnosti provedli – Nejedlý s tím začal ještě před 2. světovou válkou.

¹⁵⁷Jako snaha husitů o vytvoření beztrždní společnosti, přesvědčení o Husovi jako bojovníkovi za sociální spravedlnost nebo jeho vlastenecky-negativní postoj vůči německé menšině v Čechách

¹⁵⁸Např.: odpor vůči Němcům – pravděpodobně ovlivněné událostmi před druhou světovou válkou a druhou světovou válkou samotnou

husitskými písněmi.¹⁵⁹ Nejedlý byl značně ovlivněn svou dobou, tomu vlastně odpovídají i jeho rostoucí sympatie k idejím komunismu, ke kterým se před druhou světovou válkou upnulo velké množství intelektuálů. Myslím, že svou roli v tomto případě mohl sehrát i nástup fašismu v Německu a jiných evropských zemích, vůči němu se komunismus mohl jevit jako přirozená obrana. Také nejspíš na mnoho lidí zapůsobila představa o beztřídní společnosti, jež je součástí komunistických myšlenek. Bohužel u Nejedlého měl jeho příklon k ideálům komunismu vzestupnou tendenci s jeho přibývajícím věkem. Několik let po druhé světové válce se oddal komunistickým myšlenkám naprosto. Dokladem toho můžou být některá jeho díla, která nemají již valnou vědeckou objektivitu a jen se snaží propagovat ideály komunistické strany.¹⁶⁰

¹⁵⁹ Nejedlý se zabývá písněmi husitů ve třech dílech – *Dějiny husitského zpěvu za válek husitských, Dějiny předhusitského zpěvu v Čechách a Počátky husitského zpěvu*

¹⁶⁰ Jedná se především o Nejedlého díla vzniklá po roce 1946. Např. *Komunisté, dědici velkých tradic českého národa*

6 HUS JAKO VZOR ČESKÝCH OSOBNOSTÍ

Sláva Husovy osobnosti v době první republiky jistě nebyla malá. Mnoho velkých intelektuálů této doby¹⁶¹ ho označovalo za velkého vlasteneckého vůdce předbíhající svými revolučními myšlenkami svoji dobu. V této části tedy zmíním myšlenky Jana Herbena a okrajově Rudolfa Tschorna. Oba tyto autory spojuje fakt, že byli v době 1. republiky publikačně aktivní ve stejném tématu, a tedy ovlivňovali způsob, jakým společnost vzhlížela k Janu Husovi a husitství. Jejich myšlenky bych chtěl srovnat a nalézt ty, které byly populárnější v tehdejší společnosti a proč tomu tak bylo.

První, koho v tomhle smyslu zmíním, je Jan Herben. Následoval především myšlenky Tomáše G. Masaryka¹⁶². Po vzniku Československa působil jako politik postupně v několika stranách. Jan Herben zastává názor, podle něhož byl Hus největším vlastencem, ale také vůdcem české církevní reformy. Hus podle něho měl vést tímto směrem český národ, podobně jako Mojžíš vedl Židy. Herben odůvodňuje tento názor ohledně Mojžíše tvrzením, že Hus se ve své době stal pro Čechy osobností, ke které všichni vzhlíželi – v tomhle vidí Herben spojitost mezi těmito postavami. Po Husově smrti byl na jeho místo dosazen nástupce stejných kvalit – podle Herbena jím byl Jan Ámos Komenský, to je podle Herbena další charakteristika, která spojuje Mojžíše a Jana Husa. Herben totiž vidí vrchol české reformace v Jednotě bratrské, v níž Komenský působil jako biskup a byl tedy jejím důležitým členem.¹⁶³ Hus podle Herbena v podstatě začal pravé dějiny českého národa – zastává názor, že probudil český národ a vytrhl ho z papežské moci. Také je přesvědčen o Husově vlivu na vznik protestantství,¹⁶⁴ podle Herbena by bez Husa nemohlo vzniknout. Husem odstartovaná česká reformace podle Herbena trvá dodnes. A přispěla ke vzniku samostatného

¹⁶¹Např. Masaryk, Nejedlý, Bartoš

¹⁶²Herben podává obraz husitství a Jana Husa v podstatě stejným způsobem, jakým to dělal Masaryk – vyzdvihuje husitství jako vlastenecké hnutí českého národa.

¹⁶³HERBEN, Jan: Husitství a Bratrství. Kalich Praha 1926, 193 s., s. 186 -191

¹⁶⁴Ačkoliv idea Husovy reformy se liší od pozdější protestantské reformace svojí snahou reformovat církev zevnitř, nikoliv radikálně, jako je tomu v případě protestantů.

Československa. I prezident Masaryk je podle Herbena dalším z dlouhé řady Husových nástupců.¹⁶⁵

Nesmíme opomenout, že Husova smrt neměla vliv jenom na český lid, ale tento vliv pronikal také do jiných zemí – především do Německa, Polska, Holandska, Anglie – Herben si všímá tohoto vlivu a je přesvědčen o existenci Husových sympatizantů v těchto zemích, podle Herbena tito jedinci z ciziny cestovali do Čech, aby se zde připojili k husitskému hnutí. Situace v Čechách podle něj začíná být velmi podobná situaci v Anglii před čtvrtstoletím.¹⁶⁶ Do Čech skutečně v této době dorazilo velké množství lidí, kterým určitě byli Husovy myšlenky sympatické, takovými jedinci mohli být například vyznavači valdenství¹⁶⁷, ale také mnoho vzdělanců a obdivovatelů Viklefova učení, Nejvýznamější z nich byl Peter Payna, jenž byl Viklefovým žákem a mistrem svobodných umění z oxfordské univerzity. V Čechách byl nazýván mistr Engliš.¹⁶⁸ Z těchto důvodů Herben označuje Husa jako pochodeň, jež ozářila tehdejší tmou středověku a pomohla lidstvu v Evropě toto období překonat. Tento pokrok měl být však možný jen díky Husově oběti.¹⁶⁹ Vliv odkazu Husova učení skutečně byl značný a projevil se v některých změnách – například prodej církevních odpustků¹⁷⁰ byl zrušen papežem Piem V. o století později. Herben se dále zabývá příčinami vzniku husitské revoluce. V tomto směru zdůrazňuje vliv nerozhodné politiky krále Václava a poté jeho bratra a nástupce Zikmunda.¹⁷¹ Nicméně z jeho poznatků spíše vyplývá, že klíčivou roli podle něho musel sehrát fakt, že v očích Čechů byl Hus člověkem čestným, jenž byl odsouzen lidmi nemorálními a zkaženými.¹⁷²

Herben se dále zabývá Husovým vlivem na zbytek Evropy. Herben dochází k závěrům, v němž věří, že Husův vliv v tomto směru rozhodně nebyl malý. Tento názor odůvodňuje mnohými citacemi ohledně Husovy osobnosti vyslovenými některými

¹⁶⁵Tamtéž s. 191

¹⁶⁶HERBEN, Jan. Otázka náboženská v našem probuzení. Praha: Čin, 1927, 166 s., s. 33

¹⁶⁷Valdenství – je náboženské hnutí vzniklé někdy ve 12.století. Cílem valdenství byla reforma náboženského života křesťanů.

¹⁶⁸HERBEN, Jan: Husitství a bratrství. Kalich Praha 1926, 193 s., s. 59

¹⁶⁹Tamtéž s. 51

¹⁷⁰Nicméně samotné odpustky zrušeny nebyly.

¹⁷¹Herben kritizuje Václavovu politiku, nicméně ještě víc odsuzuje Zikmundův přístup k husitům, především v době, kdy nastoupil na Václavovo místo, aniž by se lépe obeznámil se situací v Čechách, jaká v té době panovala. Herben je přesvědčen, že Zikmundovy zákroky proti Husovým přívržencům jen posílily jejich agresivitu a zabránily tak jakémukoliv mírovému urovnání.

¹⁷²Tamtéž s. 51 - 54

jedinci a intelektuály z jiných zemí.¹⁷³ Herben ale lituje, že náš obraz Husa je již pokřivený, jako příčinu uvádí cenzuru za Rakouska-Uherska.¹⁷⁴ Domnívá se, že cenzura za Rakouska-Uherska značně omezovala přístupnost k informacím o husitství. Toto tvrzení je podle mě pravdivé jen z části. Tato cenzura totiž zaniká už za existence Rakouska-Uherska, a to v 60. letech 19. století. Nemyslím si tedy, že by měla nějak výrazný vliv na zkreslování informací ohledně husitství za Herbenova života. K tomu přispívá fakt, že k velkému uctívání Husovy památky docházelo již v druhé polovině 19. století.¹⁷⁵ Jako příklad mohu uvést pravidelná setkání českých krajanů k uctění Husovy památky ve městě Kostnici. A jejich následná a úspěšná činnost za účelem vybudování dvou pamětních desek věnovaných Husovi a Jeronýmu Pražskému – také obě ve městě Kostnici.¹⁷⁶ Herbenův obdiv k husitství je tak velký, že mu přímo dává podíl na vzniku lidských práv a demokracie. Sice přiznává, že oficiálně byly ustaveny až mnohem později, ale poukazuje na formu, jakou mělo tehdejší husitství. Největší sympatie chová k radikálnímu tábořskému hnutí husitství, které se podle něj chovalo sociálně a demokraticky. Herben vyzdvihuje tábořské husitství. Popisuje zdejší komunitu jako silně rovnostářskou. Navíc poukazuje, že tamní husité se pokusili o vytvoření společnosti podle vzoru prvních křesťanských obcí.¹⁷⁷ Myslím, že toto tvrzení je pravděpodobně ovlivněno myšlenkami vycházejícími z romantismu.

Nastalou situací v Čechách se zabývá mnoho historiků. V tomto smyslu chci zmínit myšlenky Rudolfa Tschorna, které bych chtěl srovnat s myšlenkami Herbena. Tschorn byl absolventem doktorského studia, stal se také ředitelem vojenského muzea. Za svého života se zabýval husitstvím a vojenskou historií. Kritizuje špatný přístup krále Václava a jeho následné podřízení se církevním požadavkům. Husovi stoupenci podle Tschorna přirozeně nemohli pochopit náhlou změnu Václavova přístupu vůči nim. Tschornova kritika se týká především užívaného násilí, nespravedlivých rozsudků a jiných procesů proti nim. Z jeho výzkumů vyplývá, že je přesvědčen, že takovýto postup nemohl dosáhnout v Čechách ničeho jiného než odporu a utvrzení ve stávajících snahách o

¹⁷³Tamtéž s. 63 – 64. Herben zmiňuje citace z úst italského vojevůdce Giuseppeho Mazzini, francouzského filosofa Luise Blanca a ruského spisovatele Alexandra Herzena.

¹⁷⁴Tamtéž s. 65

¹⁷⁵NOVOTNÝ, Robert a Petr ŠÁMAL. Zrození mýtu: dva životy husitské epochy. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2011, 499 s., s 346

¹⁷⁶Tamtéž s 346 - 350

¹⁷⁷HERBEN, Jan: Lipany. Melantrich Praha 1919, 30 s., s. 3 - 8

dosáhnutí svých cílů.¹⁷⁸ Tuto situaci, jak tvrdí Tschorn, se ještě pokoušel král Václav ještě několikrát uklidnit, ale po upálení mistra Jeronýma v Kostnici se mu celá situace v Čechách vymyká z rukou.¹⁷⁹ Celé husitské hnutí podle něj začíná král vnímat velice negativně, tento postoj nicméně budí v Čechách vůči němu ještě větší odpor. Tschorn usuzuje, že po těchto událostech v Čechách zavládl naprostý chaos. Nastaly rozsáhlé násilnosti proti představitelům církve. Tschorn s politováním poukazuje, že toto je ta doba, kdy bylo za husitského období zničeno nejvíce památek.¹⁸⁰ Celé situaci nepomáhá ani fakt, že novým králem má být Václavův bratr Zikmund, který nehodlal činit žádné ústupky husitům. Husité se dále začali obávat možných akcí nového vladaře proti nim. Tschorn si proto myslí, že právě díky těmto myšlenkám se začali husité zabývat vlastní organizovanou obranou a bojem. Na základě svých studií se domnívá, že první taková setkání lidu kvůli organizaci odporu a obrany začal konat Mikuláš z Husi.¹⁸¹ Je v podstatě evidentní, že Tschorn vidí největší problém právě v přístupu husitských odpůrců vůči Husovým přívržencům – z analýzy jeho myšlenek mi vychází, že husité se naučili krutosti právě od svých nepřátel.

Tschorn i Herben se stále ještě pořád řadí mezi obdivovatele husitství. V případě Tschorna však můžeme pozorovat už jakousi vědeckou neutralitu. Tschorn se v podstatě soustředí na nalézání logických důvodů, které vedly k násilnostem mezi husity a jejich odpůrci. Jednoznačně v tomto případě viní špatný přístup Václava IV a jeho bratra Zikmunda. Na rozdíl od Herbena nevidí husitské hnutí jako něco, co má pro český národ jednoznačně dobrý vliv, ale ani husity příliš nekritizuje. Naopak dokonce lituje některých událostí, které se v této době odehrály¹⁸². V případě Herbena je tomu jinak. Představuje si husity jako spravedlivé bojovníky, kteří byli velice civilizovaní na svoji dobu – myslí tím již zmíněné přispění k hodnotám demokracie a lidských práv. Je možné, že je to právě díky těmto romantickým prvkům, že Herbenovy představy o husitství byly populárnější než Tschornovi.

¹⁷⁸TSCHORN, Rudolf: Boží bojovníci: Jan Žižka, Mikuláš z Husi, kněz Prokop Holý, Jan Čapek ze Sán, Jan Roháč z Dubé. Svaz rotmistrů Praha 1926, 342 s., s. 35

¹⁷⁹Tamtéž s. 36 - 37

¹⁸⁰Tamtéž s. 41

¹⁸¹Tamtéž s. 43

¹⁸²Např.: destrukce mnoha církevních památek

7 KRITIKA HUSITSTVÍ

Tuto kapitolu v této práci bych chtěl věnovat autorům, kteří za první republiky své názory příliš neprosadili. Nebo je znala jen malá část společnosti. Jejich názory jsou obvykle zjednodušující, ale přesto originální. Avšak tito autoři¹⁸³ vnímali husitství někdy až negativně, což je poměrně nevšední, uvědomíme-li si, že v meziválečném Československu masivně převládalo vyzdvihování husitství. Proto chci jejich myšlenky shrnout v této kapitole.

Jiří Sahula je jedním takovým autorem popisující novohusitské hnutí¹⁸⁴ a jeho názory v době první republiky. Sahula byl katolickým publicistou, který byl velmi známý mezi katolíky v Československu, jejichž názory reprezentuje. Jeho významnost pro československé katolíky dokazuje fakt, že byl nositelem vatikánského vyznamenání „Pro ecclesia et pontifice“. Sahulovo vnímání tehdejšího názoru na husitství je velmi záporné. Sahula kritizuje především časté omyly a idealizaci ohledně husitství.¹⁸⁵ Jako viníky těchto omylů Sahula označuje některé novohusitské stoupence. Největším z nich je podle něho Josef František Karas. Sahula kritizuje jeho názory a je přesvědčen o jeho neobjektivním přístupu k náboženské situaci na území Čech, a to jak v době husitské, tak i v době předhusitské. Pokud jde o předhusitskou dobu, Sahula ostře odmítá a kritizuje Karasovu představu „mírumilovného slovanského národa“, který se z politických důvodů vzdal náboženských tradic svých předků a přijal křesťanství. Kritizuje i další jeho stanoviska. Především se ale zaměřuje na teze ohledně husitství a Jana Husa. Zmiňuje především, že Husovým cílem nebylo oddělení od církve.¹⁸⁶ Toto tvrzení bylo směřované proti Československé církvi, kterou Sahula vnímal negativně.

Sahulův postoj k husitství je hodně negativní, až přímo odsuzující. Naopak hájí opoziční katolickou a církevní stranu konfliktu, což vzhledem k tomu, že sám byl

¹⁸³ Např. Sahula

¹⁸⁴ Novohusitské hnutí – Sahula tím myslí vyzdvihování husitů v době předválečného Československa.

¹⁸⁵ SAHULA, Jiří a Augustin Alois NEUMANN: Novohusité o době husitské. Tisková Liga Praha 1918, 158 s., s. 4 - 5

¹⁸⁶ SAHULA, Jiří. Církevní snahy Husovy. Hradec Králové: Tiskové družstvo, 1920, 48 s., s. 29 - 31

katolík, není nikterak překvapivé. Sahula popisuje Husovy přívržence jako kriminálníky a rabovače církevních statků, kteří měli podporu královského dvora. Částečně se zastává Němců žijících tehdy v Praze. Jde především o často kritikou napadané německé konšely na pražské Staroměstské radnici. Ti zde působili už od dob Přemyslovců a Sahula je přesvědčen, že během svého působení zde nikdy nepředstavovali zdroj problémů.¹⁸⁷

Sahulova kritika se dále soustředí především na Husa, Václava IV. a na to, jaký vztah mezi těmito dvěma osobnostmi existoval. Václava IV. Sahula kritizuje pro jeho politiku, o které je přesvědčen, že byla orientována proti církvi, odsuzuje především jeho násilné akce proti církevním duchovním. Sahula v tomto směru jmenuje církevní hodnostáře stěžující si na ztrátu majetku způsobenou počínáním krále Václava.¹⁸⁸ Husa také chápe velmi negativně, kritizuje jeho spojenectví s Václavem. Podle něj s pomocí Václava nebylo možné dojít náboženské reformace.¹⁸⁹ Husa dále obviňuje z toho, že Václava podporoval a chválil v jeho agresi proti církevním kněžím. Zároveň poukazuje na fakt, že proti kněžím, jež se zdržovali na královském dvoře, Hus nijak nevystupoval.¹⁹⁰

Z toho všeho je naprosto evidentní, že Sahula Husovo jednání naprosto odsuzoval. Často poukazuje na omyly a mýty, které se podle něho točily kolem Husovy osobnosti¹⁹¹. Sahula popisuje Jana Husa jako člověka, který byl bezcitný, podporoval útoky na duchovní představitele církve a šlo mu hlavně o sebe. Duchovní podle Sahuly byli ti, kteří se snažili o reformu církve. Podle Sahuly Hus nabádal k útokům na kostely a jiné církevní instituce. Tvrdí, že mu bylo prý dokonce lhostejné, pokud jeho stoupenci vraždili a rabovali.¹⁹² U těchto názorů nejsem přesvědčen, že vycházejí ze Sahulových bádání, ale spíše z jeho negativních emocí, které choval vůči prohusitské československé části společnosti. Sahula totiž nedokládá výše zmíněné teze dostatkem

¹⁸⁷SAHULA, Jiří a Augustin Alois NEUMANN: Novohusité o době husitské. Tisková Liga Praha 1918, 158 s., s. 37 - 38

¹⁸⁸Sborník historického kroužku. Družstvo Vlast Praha 1893-1934. 4x ročně. Seš. 5.

¹⁸⁹SAHULA, Jiří a Augustin Alois NEUMANN: Novohusité o době husitské. Tisková Liga Praha 1918, 158 s., s. 45

¹⁹⁰Tamtéž s. 45

¹⁹¹Např.: že kázal mši sv. slovanským jazykem nebo že byl pro odluku od církve

¹⁹²Tamtéž s. 43 - 45

odkazů na Husovy výroky nebo jiné prameny, které by mohly posloužit jako dobrý informační zdroj.

Sahulovy názory jsou opravdu ojedinělé v tehdejší Československu. Jsou jakýmsi protipólem tehdy tradičních a husity vyzdvihujících náhledů na husitství. Myslím, že je velmi dobře viditelné, že Sahulova averze vůči Janu Husovi a husitství vyplývá z jeho loajality vůči katolické církvi. Tato církev ztratila po 1. světové válce svůj vliv na našem území. K prohloubení úbytku její moci navíc přispěla skupina lidí¹⁹³, která prosazovala propagaci husitství – tedy něco, co v této době bylo mnoha katolíky stále považováno za odsouzeníhodné. Je tedy v podstatě přirozené, že se někteří významní katolíci jako je právě Jiří Sahula rozhodli ozvat a dát najevo také svůj názor na husitskou tradici.

Menší kritiku husitství provádí i profesor Šimák. Josef Vítězslav Šimák byl historikem patřící do Gollovy školy. Po absolvování pražské univerzity učil hlavně na gymnáziích¹⁹⁴ a středních školách. Trval na přesnosti a pravdivosti vědecké práce, kterou prosazoval Jaroslav Goll. Šimák se nevěnoval husitství tolik jako jeho další kolegové z Gollovy školy. Přesto i on měl na něj své vlastní názory, které bych zde rád zmínil.

Například ohledně již zmíněného a Sahulou kritizovaného rabování se domnívá, že k němu skutečně došlo, ale jen jako součást lidové msty za upálení Jana Husa. Podle něj šlo o akci konanou nižší šlechtou, která se cítila oprávněna potrestat hříchy duchovních zabavením jejich majetku, což mělo být v souladu s Husovou teorií.¹⁹⁵ Šimák připouští, že takového hněvivého napětí využili i různí jiní násilníci, ačkoliv z jiných důvodů, např. páni Ota z Bergova a Jan Městský z Opočna přepadli a vyloupili opatovský klášter.¹⁹⁶ Šimák ale připomíná, že tyto věci se neděly bezdůvodně. Většinou mělo jít o potrestání světsky žijících duchovních, nebo těch, kteří si to podle něj zasloužili. Takové jednání pak přijde Šimákovi naprosto v pořádku.

¹⁹³Masaryk, Bartoš

¹⁹⁴Jeden rok učil na reálném gymnáziu v Pardubicích.

¹⁹⁵ŠIMÁK, Josef Vítězslav: Od Kostnice po Lipany: [čtyři lidové přednášky]. F. Topič Praha 1921, 84 s., s.

11

¹⁹⁶Tamtéž s. 11

Co se týče obecné kritiky husitství v době první republiky, lze říci, že pokud se k ní autoři¹⁹⁷ rozhodli, nejčastěji kritizovali rozepře mezi husity. Jiní kritizovali jeho násilnou podobu. Šimák se ale domnívá, že kdyby příslušníci kalicha nepřišli o svého učitele, nemuselo dojít k takovému násilí, pravděpodobně by nedošlo k odtržení od církve, protože to je přesně to, co Hus nechtěl. Z jeho myšlenek vyplývá, že by Hus vedl své stoupence v mezích mírné a vroucí reformy srdce.¹⁹⁸

Šimák navíc ještě kritizuje negativní přístup husitů k cizincům. Díky nastolení kališnictví se Čechy stávají cestovním cílem pro mnoho odpůrců katolictví. Nicméně po zjištění, že zde nejsou příliš vítáni, zase odcházejí. Šimák je přesvědčen, že se husité tímto způsobem připravovali o možné spojence. Takhle byli nuceni odejít z Čech i němečtí husité. Nebo příslušníci valdenství.¹⁹⁹ Později i husité mezi sebou prováděli podobné praktiky jako katolická církev – popravování heretiků, upalování čarodějnic, to samozřejmě Šimák vnímá negativně a kritizuje. Je přesvědčen, že v tomhle nebyli husité vůči církvi nijak pokročilí.

Oba autoři – Šimák i Sahula provádějí každý svou vlastní kritiku husitství. Mezi jejich myšlenkami jsou rozdíly. Sahula provádí spíše silnou a odsuzující kritiku Husovy osoby a husitství jako takového. Nenachází na celém hnutí v podstatě žádné klady a veškeré násilné akce husitů neměly podle něj žádný právoplatný důvod. To odpovídá většinovému katolickému názoru, který v této době existoval a který považoval husitské hnutí za krok špatným směrem a Jana Husa za kacíře – o Sahulově kritice můžeme spíše říct, že se v mnoha ohledech jedná přímo o odsuzování husitské tradice než o kritiku. Šimák je také kritikem husitství. Jeho kritika je však objektivní a podložena odkazy na dostatek informačních zdrojů – tato kritika má vědecký charakter. Oproti Sahulovi podle něj většina násilných akcí husitů měla nějaký důvod²⁰⁰. Vytýká však husitům jakési odcizení se od zbytku Evropy tím, že byli nevlídní vůči cizincům. A celkově kritizuje spíše jen některé prvky husitství. Největší důvod pro všechny prohřešky husitů však nalézá ve smrti Jana Husa – ze Šimákových myšlenek vyplývá, že jedině on mohl vést své přívržence správným směrem.

¹⁹⁷ I ti, co ho především vyzdvihovali.

¹⁹⁸ Tamtéž s. 19

¹⁹⁹ Tamtéž s. 21 – 22

²⁰⁰ Např. pomsta za Husovu smrt

ZÁVĚR

Myslím, že idealistická forma pohlížení na Husovu činnost a husitství samotné za první republiky je v této práci dobře vidět. Valná většina zde zmíněných autorů tuto formu pohledu zastává. Často vyzdvihují jakousi sílu vůle a touhu po pravdě českého lidu nebo Husovi připisují nacionalistické prvky, které pro Husovu dobu nejsou typické. Většinou se zkrátka nejedná o neutrální vědecké závěry, ale závěry, jejichž cílem je vyzdvihnout národ. Zapomínají, že důvodů ke vzpouře proti církvi bylo víc. Například špatná finanční situace v českých zemích způsobená papežským fiskalismem.²⁰¹

Ačkoliv Husovi přívrženci nebyli jen Češi, valnou většinu přece jen tvořili. Odpůrci české reformace nicméně byli hlavně v řadách cizinců, a to především Němci²⁰², v tom mají částečnou pravdu. V případě Němců ale nešlo o organizovanou snahu potlačit český národ, nebo si ho zcela podřídit. Němečtí profesori a německé univerzity byli v té době dost závislé na dotacích od státu a podpory od papeže²⁰³. Je tedy jasné, že měli odpor vůči české reformaci spíše ze strachu o svou budoucnost. Bohužel většina tehdejších československých autorů to zkrátka vnímá jinak a jiné alternativy nehodlá připustit. Za úvahu také stojí skutečnost, že většina československých autorů vidí v Československé církvi jakési přímé navázání na husitství z 15. století. Tato církev se sice odvolává na husity a Husovo učení, nicméně tvrdit, že jde o pokračování husitské tradice je podle mě velmi unáhlené. To je také skutečnost, kterou často vytýkali této církvi katoličtí kritici.

Dalším důležitým faktem, který jsem se snažil v této práci zdůraznit, je, že většina autorů zmíněných v této práci se snaží Husa zasadit obvykle v pozitivním smyslu do svých přesvědčení nebo do své vlastní představy o průběhu událostí²⁰⁴ před husitkými

²⁰¹ŠMAHEL, František. Husitské Čechy: struktury, procesy, ideje. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001, 756 s. ISBN 80-7106-468-8. S 21

²⁰² I když i mezi Němci se našli Husovi sympatizanti

²⁰³ kterou upřednostňovali

²⁰⁴ Mám na mysli události jako kostnický proces s Janem Husem nebo představy týkající se jeho kazatelské činnosti

válkami.²⁰⁵ V meziválečném Československu přirozeně převažuje vidění Husa jako velkého vlastence, reformátora a samozřejmě také jako mučedníka církevní nespravedlnosti. To vše bylo samozřejmě známo i před vznikem první republiky, tehdy oslavu jeho osobnosti omezovala nedostatečná informovanost běžného obyvatelstva způsobená cenzurou, tato cenzura přestává existovat až v šedesátých letech 19. století – od této doby lze pak pozorovat nárůst zájmu o období husitství a postavu Jana Husa. Vyvrcholení tohoto zájmu přichází po vzniku prvního Československa, ten byl jistě pro mnoho Čechoslováků radostná událost a dal husitské tradici nový význam a důvod se zabývat českými dějinami s ještě větším vlasteneckým zaujetím. To bylo navíc Masarykem podporováno jeho prohlášeními typu „Tábor je náš program“ a kroky jako bylo ustanovení dnu Husovy smrti za státní svátek a vložení hesla „Pravda vítězí“ do státního znaku a prezidentské vlajky.²⁰⁶ Návrat československých legionářů z Ruska, kteří při průchodu touto zemí používali husitskou symboliku je nepochybně něco, co také ovlivnilo příklon první republiky k oslavování husitské tradice.²⁰⁷ Jsem přesvědčen, že tyto události a činy měly za následek náhlý vzestup zájmu o život a činy Jana Husa za první republiky. Je pochopitelné, že byl také idealizován – myslím, že je to hlavně díky jeho snaze o reformu církve, ze které neustoupil, ani když mu hrozilo, že bude upálen. Tento fakt a celý Husův život byl velmi vhodný k tomu, aby byl idealizován romantistickými prvky. Mnoho českých vlastenců²⁰⁸ v tomto případě jistě vidělo příležitost, jak dát nově vzniklému československému státu postavu, která povýší hrdost národa na vyšší úroveň, než jaká byla možná za Rakouska-Uherska. Podobný vzestup oslavy husitství lze ale pozorovat i v době po obsazení československého pohraničí. Děje se tak navzdory obtížím²⁰⁹, kterými český národ procházel. V těchto těžkých časech se český národ obracel ke svým slavným jedincům²¹⁰, hledajíc v nich vrchol a slávu dějin českého národa – a tedy nejspíš jakousi psychickou oporu. Postava Jana Husa a hnutí husitů v této době znovu našly své místo, nyní spíš ale jako symbol vzdoru vůči německé agresi a nespravedlnosti v podobě Mnichovské dohody. Po druhé

²⁰⁵Např. Masaryk v něm vidí představitele českého humanismu, Nejedlý zas sociálního buditele.

²⁰⁶NOVOTNÝ, Robert a Petr ŠÁMAL. Zrození mýtu: dva životy husitské epochy. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2011, 499 s., s 375

²⁰⁷Tamtéž s 374

²⁰⁸Např. Masaryk

²⁰⁹Mnichovská dohoda, obsazení nacistickým Německem, 2. světová válka

²¹⁰Tentokrát to už nebyl jen Hus a husité, ale i jiné historické postavy jako svatý Václav nebo legenda o blanických rytířích

světové válce dochází k dalšímu nastartování zájmu o Jana Husa a husity. V této době je však výklad veden tím způsobem, aby nejlépe vyhovoval ideologii vládnoucí komunistické strany.

Mám-li mluvit o přínosu této práce pro obor religionistiky – domnívám se, že tato práce dobře mapuje názory na husitské hnutí v prvorepublikové společnosti. V tomto směru lze poměrně s jistotou říci, že společnost v této době byla silně prohusitská, právě proto, že byla protikatolická a vnímala Husa a husity jako protikatolické symboly. Husitství vidí především jako symbol a vrchol obranné bojovnosti českého národa proti škodlivým vlivům z cizích zemí. Domnívám se, že se na tomto stavu značně zasloužilo české národní cítění podpořené navíc romantistickými ideály obsaženými v literatuře vydané ještě za rakousko-uherské monarchie. Nejvíce takových případů můžeme nalézt v literatuře, jejímž autorem je František Palacký.

Bibliografie

Primární literatura

BARTOŠ, František Michálek: Do čtyř pražských artikulů: z myšlenkových a ústavních zápasů let 1415-1420. 2. dopl. vyd. Nákladem Blahoslavovy společnosti Praha 1940, 74 s.

BARTOŠ, František Michálek. Hus a město Kostnice: 1415-1915. V Praze: Společnost Husova musea, 1934, 36 s., [1] obr. příl.

BARTOŠ, František Michálek: Husitství a cizina. Čin Praha 1931, 264 s.

BARTOŠ, František Michálek: M. J. Hus jako rektor Karlovy university. Společnost Husova musea Praha 1936, 32 s.

BARTOŠ, František Michálek. O Husa a o Husovi. Praha: Svaz národního osvobození, 1935, 131 s.

HERBEN, Jan: Husitství a bratrství. Kalich Praha 1926, 193 s.

HERBEN, Jan: Lipany. Melantrich Praha 1919, 30 s.

HERBEN, Jan: Otázka náboženská v našem probuzení. Praha: Čin, 1927, 166 s.

MASARYK, Tomáš Garrigue: Česká otázka: O naší nynější krizi. Jan Hus. Státní nakladatelství Praha 1924, 404 s.

MASARYK, Tomáš Garrigue: Mistr Jan Hus a česká reformace. 2. vyd. Jiskra Tábor 1919, 29 s.

MASARYK, Tomáš Garrigue: V boji o náboženství. 3. vyd. Čin Praha 1947, 72, [2] s.

NEJEDLÝ, Zdeněk: Hus a naše doba. Maják Praha 1936, 32 s.

NEJEDLÝ, Zdeněk: Mistr Jan Hus a jeho pravda. Domov Praha 1919, 37 s.

NOVOTNÝ, Václav: Husův význam historický. Svaz národního osvobození Praha 1925, 29 s.

NOVOTNÝ, Václav: Kde se narodil Jan Hus?: přednáška, proslovená 8. 11. 1923 na schůzi Historického spolku a Společnosti Husova musea v Praze. Dědictví Husovo Praha 1923, 28 s.

NOVOTNÝ, Václav. M.: Jan Hus: život a učení. J. Laichter Praha 1919-1921, 2 sv. (506, 552 s.).

PEKAŘ, Josef: Mistr Jan Hus. Mladé proudy Praha 1919, 16 s.

PEKAŘ, Josef. O smyslu českých dějin. Praha: Rozmluvy, 1990, 418s. ISBN 0-946352-70-4.

PEKAŘ, Josef. Žižka a jeho doba. V Praze: Vesmír, 1927, xvi, 283 s.

SAHULA, Jirí a Augustin Alois NEUMANN.: Novohusité o době husitské. Tisková Liga Praha 1918, 158 s.

SAHULA, Jiří. Církevní snahy Husovy. Hradec Králové: Tiskové družstvo, 1920, 48 s.

ŠIMÁK, Josef Vítězslav: Od Kostnice po Lipany: [čtyři lidové přednášky]. F. Topič Praha 1921, 84 s.

TSCHORN, Rudolf: Boží bojovníci: Jan Žižka, Mikuláš z Husi, kněz Prokop Holý, Jan Čapek ze Sán, Jan Roháč z Dubé. Svaz rotmistrů Praha 1926, 342 s.

Sekundární literatura

BUBÍK, Tomáš. České bádání o náboženství ve 20. století: možnosti a meze. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010, 246 s. ISBN 978-80-87378-09-0.

ČORNEJ, Petr. Lipanské ozvěny. 1. vyd. Jinočany: H&H, 1995, 203 s. ISBN 80-85787-80-6.

ČORNEJ, Petr. Světla a stíny husitství: (události, osobnosti, texty, tradice) : výbor z úvah a studií. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011, 481 s. ISBN 978-80-7422-084-5.

HAVELKA, Miloš. Spor o smysl českých dějin 1895-1938. 1. vyd. Praha: Torst, 1995-2006, 2 sv. (867, 723 s.). ISBN 80-85639-41-61.

KALIVODA, Robert. Husitská epocha a J.A. Komenský. 1. vyd. Praha: Odeon, 1992, 312 s. ISBN 80-207-0341-1.

KALIVODA, Robert. Husitská ideologie. 1. vyd. Praha: NČSAV, 1961, 560 s.

KEJŘ, Jiří. Husův proces. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2000, 235 s. ISBN 80-7021-387-6.

KEJŘ, Jiří. Jan Hus známý i neznámý: (resumé knihy, která nebude napsána). Vyd. 1. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2009, 137 s. ISBN 978-80-246-1643-8.

KEJŘ, Jiří. Stát, církev a společnost v disputacích na pražské universitě v době Husově a husitské. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1964, 63 s.

NOVOTNÝ, Robert a Petr ŠÁMAL. Zrození mýtu: dva životy husitské epochy. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2011, 499 s. ISBN 978-80-7432-099-6.

POSPÍŠIL, Ctirad : Mistr Jan Hus a čeští katolíci. Univerzita Palackého v Olomouci., 53 s., s. 11, Nепublikováno

Sborník historického kroužku. Družstvo Vlast Praha 1893-1934. 4x ročně.

ŠMAHEL, František. Husitské Čechy: struktury, procesy, ideje. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001, 756 s. ISBN 80-7106-468-8.

ŠMAHEL, František. Jan Hus: život a dílo. Vyd. 1. Praha: Argo, 2013, 312 s., [16] s. obr. příl. ISBN 978-80-257-0875-0.